

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 52 - ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2015

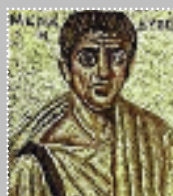
σελ. 4

σελ. 8

σελ. 13

σελ. 18

σελ. 22

- 3 ΓΝΩΜΗ:** Ο πολιτισμός ως δικαίωμα
Του Γιάννη Πολυχρονόπουλου, Προέδρου του Συλλόγου "Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"
- 4 Αρχιτεκτονικά**
Ο πύργος του Πειραιά (Πύργος φάντασμα ή κοιμώμενος γίγαντας)
Του Γιώργου Γάρδα, Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.
- 8 Αρχαιογνωστικά**
Κυνηγώντας και ψαρεύοντας στην Αρχαιότητα
Του Γιώργου Σταϊνχάουερ, Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων
- 13 Εκπαιδευτικά**
Εκπαιδευτικές δράσεις. Αναδημοσίευση από τον ιστότοπο της Εφορείας Αρχαιοτήτων
Επιμέλεια Γεράσιμος - Νικόλαος Μπουγάς
- 15 Ο Ολυμπιακός στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά**
- 16 Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλάδα και τον κόσμο**
Επιμέλεια, Κωστή Μανωλάκη
- 18 Ιστορικά**
Επώνυμοι Πειραιώτες της Αρχαιότητας - Μένανδρος
Του Μιχάλη Βλάχου, Δικηγόρου ε.τ.
- 20 Ματιές στην Πειραιϊκή ιστορία**
Ανέκδοτες φωτογραφίες και στοιχεία για τον Πειραιά μέσα από ένα οικογενειακό άλμπουμ
Του Δημήτρη Κρασνικοδάκη, ερευνητή Πειραιϊκής ιστορίας
- 23 Βιβλιοπαρουσιάσεις**
Επιμέλεια: Γεράσιμος - Νικόλαος Μπουγά
- 24 Εν τέλει... Σχολιογραφικά**

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου “ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ”
Αλκιβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς • Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

• ΚΩΔ. ΕΝΤΥΠΟΥ 035702 • Τεύχος 52 - Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος 2015

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,
Τηλ. 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Μουσών 66, 185 34 Πειραιάς
Τηλ.: 210-4130939

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΑΡΔΑ
ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου.
Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις
απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.
Κολλοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ “ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

- Δημαρχείο Πειραιά: Πλ. Κοραή 1
- Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά: Χαρ. Τρικούπη 31

Βιβλιοπωλεία:

- ΑΙΓΗΙΣ: Βασ. Γεωργίου Α΄ 11, Πειραιάς
- ΒΙΒΛΙΟΤΟΠΙΑ: Εθνικής Αντιστάσεως 23, Πειραιάς
- ΝΕΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: Καραοδή & Δημητρίου 43, Πειραιάς
- ΣΤΑΧΥ: Πραξιτέλους 121 και Τσαμαδού 57

Ο πολιτισμός ως δικαίωμα

ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου του Συλλόγου
"Οι Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου,
Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"

Ο πολιτισμός είναι μια έννοια ευρύτερη της καλλιτεχνικής έκφρασης. Σύμφωνα με την UNESCO ο πολιτισμός περιλαμβάνει ένα ολόκληρο πλέγμα υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών χαρακτηριστικών που διακρίνουν μια κοινωνία ή μια κοινωνική ομάδα και αποτελούν στοιχεία της πολιτισμικής τους ταυτότητας. Λειτουργεί ως ένας "ενοποιητικός ιστός" της κοινωνικής συνοχής και της ιστορικής συνέχειας.

Από τη μια η πολιτεία οφείλει να επεξεργάζεται στις σύγχρονες συνθήκες το νομικό πλαίσιο και να διαμορφώνει τις υποδομές εκείνες για τη συνεχή ανάπτυξη του πολιτισμού και από την άλλη οι πολίτες πρέπει να διεκδικούν όχι μόνο το δικαίωμά τους στην πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά, αλλά και τη συμμετοχή τους στην πολιτιστική δράση.

Πολλοί είναι εκείνοι που ισχυρίζονται ότι η κρατική πολιτική τα τελευταία χρόνια στον τομέα του πολιτισμού, υπήρξε χωρίς στρατηγική κατεύθυνση και χωρίς όραμα. Οι κανόνες και οι θεσμοί που θεσπίστηκαν είναι ανεπαρκείς για την προστασία και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και ολόκληρου του πολιτιστικού πλούτου της πατρίδας μας. Πολύ περισσότερο κρίνεται "αναιμική" η διεθνής παρουσία πολιτιστικών αγαθών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα. Τα μέτρα που έχουν ληφθεί κατά καιρούς είναι αποσπασματικά και χωρίς βάθος.

Το δικαίωμα στον πολιτισμό δεν αφορά μόνο τις σχέσεις του πολίτη με το κράτος του οποίου είναι υπήκοος αλλά συνδέεται και με τη διεθνή κοινότητα. Η πολιτιστική και φυσική κληρονομιά είναι πλέον παγκόσμια, ανήκει σε όλη την ανθρωπότητα. Γι' αυτό μιλάμε για μνημεία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Η προστασία και διατήρηση του πολιτιστικού αποθέματος μιας χώρας είναι μια υποχρέωση των σημερινών γενεών για τις επόμενες γενιές. Η αξία του είναι διαχρονική. Το δικαίωμα στον πολιτισμό είναι προσωπικό, ατομικό, επειδή εξυψώνει την ποιότητα ζωής του ατόμου. Επειδή όμως είναι κοινό αγαθό, είναι και δικαίωμα συλλογικό.

Ύστερα από πέντε χρόνια κρίσης, το κράτος "αποσύρει" την υποστηρικτική του παρουσία, από πολλούς πολι-

τιστικούς τομείς (βιβλίο, μουσική, θέατρο, εικαστικά, χορός, κινηματογράφος κ.ά.).

Παρ' όλα αυτά οι πνευματικοί άνθρωποι και οι καλλιτέχνες δεν έχουν σταματήσει να παράγουν αξιόλογα πολιτιστικά αγαθά. Το ζητούμενο είναι στις μέρες μας ότι δυσκολεύει όλο και περισσότερο η προσέγγιση των πολιτών σ' αυτά και επομένως ακυρώνεται στην πράξη το δικαίωμα στον πολιτισμό.

Ορισμένοι τον πολιτισμό τον αντιμετωπίζουν ως καταναλωτικό προϊόν κι όχι ως μια αναντικατάστατη συνιστώσα της συγκρότησης της προσωπικότητας των ατόμων.

Τα τελευταία χρόνια η κρατική στήριξη στον πολιτισμό υποκαθίσταται από ιδρύματα τα οποία παρουσιάζουν ένα σοβαρό έργο κοινωνικής προσφοράς. Εξάλλου διαθέτουν σημαντική υποδομή σε αίθουσες και τεχνικά μέσα. Τέτοια είναι: το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, η Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών, το Ίδρυμα "Μ. Κακογιάννης" το Ίδρυμα "Β. και Μ. Θεοχαράκη", ο "Ελληνικός Κόσμος" κ.ά.

Το θέμα είναι να υπάρχει μια ισορροπία στη συμμετοχή του κράτους και στην ιδιωτική πρωτοβουλία ώστε να διαμορφώνονται οι προϋποθέσεις που θα κάνουν πράξη το δικαίωμα των πολιτών στα πολιτιστικά αγαθά και να μη μένει "κενό γράμμα".

Ο ΠΥΡΓΟΣ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ

(Πύργος φάντασμα ή κοιμώμενος γίγαντας)

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΑΡΔΑ

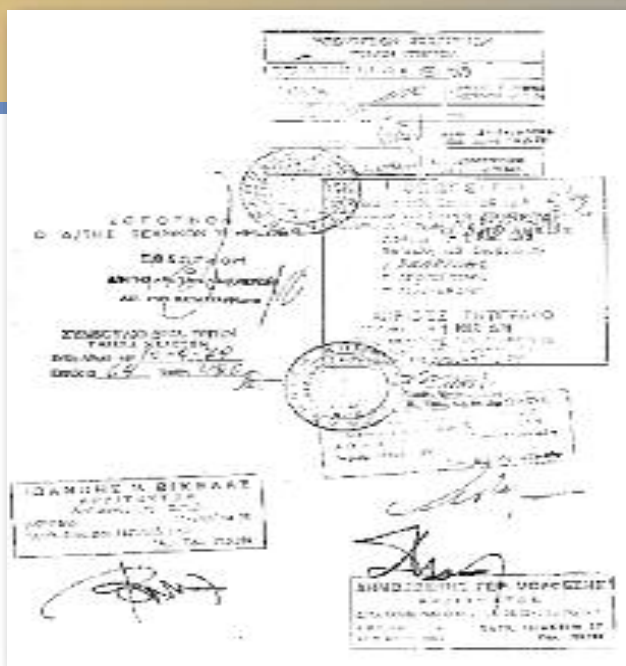
Αρχιτέκτονα Μηχανικού Ε.Μ.Π. - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.

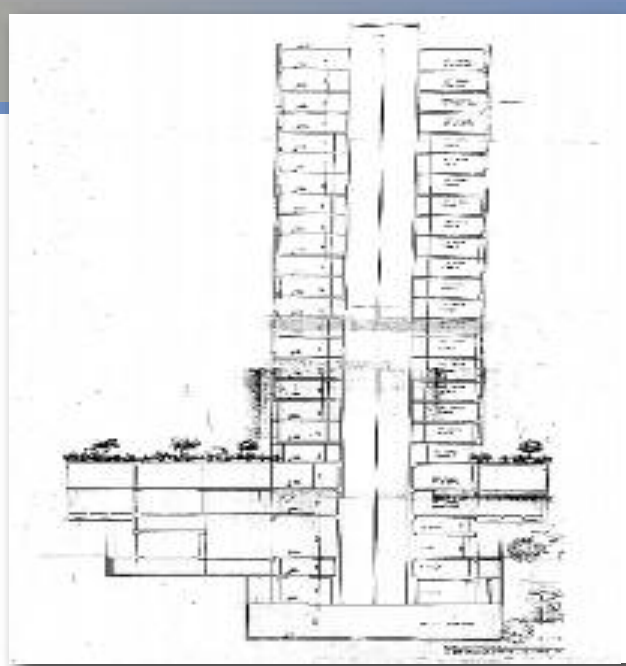
Εικ. 1 Ο πύργος του Πειραιά σήμερα (Γ. Γάρδας 2015)

Εικ. 1α Παλιά φωτογραφία του λιμανιού (in2life.gr)

Εικ. 1β. Μελετητές

Εικ. 1γ. Τομή

Το 1968, με έναν φωτογραφικό νόμο της Χούντας, τον «Αναπτυξιακό Νόμο Α.Ν. 395/68 Περί του Ύψους των Οικοδομών και της Ελευθέρας Δομώσεως» δόθηκε η δυνατότητα κατασκευής ψηλών κτηρίων. Με βάση αυτόν τον νόμο, ο τότε δήμαρχος Αριστ. Σκυλίτσης αποφάσισε την ανέγερση του Πύργου του Πειραιά (Εικ. 1), οραματιζόμενος ένα εμποροναυτιλιακό κέντρο.

Αρχιτέκτονες ήταν οι Ι. Βικέλης, Α. Λαϊζος, Γ. Μοιφέσης και Πολιτ. Μηχανικός ο Αρ. Οικονόμου (Εικ. 1β). Πρόκειται για ένα κτήριο ύψους 84 μ., (Εικ. 1γ) που αποτελείται από 2 υπόγειο και 22 ορόφους (περισσότερα τεχνικά στοιχεία παρακάτω) συνολικής επιφάνειας 30.000 τμ περίπου. Ως θέση του Πύργου επιλέχθηκε η έκταση στην οποία στεγαζόταν η παλιά αγορά του Πειραιά (Εικ. 2) (κατασκευής 1850-1860), επιφάνειας 3.840,30 τ.μ., στο κέντρο του λιμανιού, μεταξύ των

Εικ. 2. Παλιά αγορά (www.in2life.gr)

οδών Ακτή Ποσειδώνος, Δημοσθένους, Τσαμαδού, Μακράς Στοάς και Ιπποκράτους.

Αρχικά, θεωρήθηκε το αντίπαλον δέος του (υψηλότερου) Πύργου των Αθηνών (103μ.), ωστόσο πιθανότερο θεωρείται ότι πρότυπο του Πύργου του Πειραιά ήταν το «Μαρμάρινο Μέγαθρον» (Marble Arc Tower) του Λονδίνου, όπως αναφέρεται σε άρθρο στο Pireorama Ιστορίας και Πολιτισμού (Εικ. 3,6,7). Πρόκειται για ένα ουρανοξύστη, του οποίου η κατασκευή τελείωσε το 1966 και στα εγκαίνιά του (1967), παρευρέθησαν προσκεκλημένα, άτομα του περιβάλλοντος Σκυλίτη (αν όχι και ο ίδιος). Το κτήριο έχει ύψος 82 μ., η δε ομοιότητά του με τον Πύργο του Πειραιά δε μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί τυχαία. Ενόσκιωνε τον μεγαλοιδεατισμό του τότε (χουντικού) καθεστώτος, που ήθελε να αφήσει το δικό του στίγμα, αλλά και το «όραμα» του Αρ.Σκυλίτη να μετατρέψει τον Πειραιά σε ένα μεγάλο Ναυτιλιακό Κέντρο της Ευρώπης (εξ ου και η αναμόρφωση της

περιοχής Τρούμπας, με την απομάκρυνση των κακόφημων «σπιτιών»).

Αυτός ο μεγαλοιδεατισμός στάθηκε αφορμή να κατεδαφιστεί (1974) το «Ροθόι», το θρυλικό τοπόσημο του Πειραιά, για να μη «θοδώνει» την αίγλη, του υπό ανέγερση, Πύργου (Εικ. 4,5). Η άδεια οικοδομής εξεδόθη το 1971 (Εικ. 8,9), η κατασκευή του ξεκίνησε άμεσα το 1972, ο δε σκελετός του ολοκληρώθηκε το 1974. Σύμφωνα με τα αρχικά σχέδια προβλεπόταν ένα υπόγειο garage (στο υπόγειο Β') πολύ μικρής δυναμικότητας (50 θέσεων) για το μέγεθος του κτηρίου (Εικ. 10), το ισόγειο με καταστήματα (Εικ. 10α), και Α' και Β' όροφοι με γραφεία, επιφάνειας περίπου 3.150 τ.μ. έκαστος, μεγαλύτεροι από τους υπόλοιπους ορόφους που είχαν επιφάνεια περίπου 1.034 τ.μ., και μια καφετέρια στον 3ο όροφο (Εικ. 10β). Στους

Εικ. 3. Πύργος Λονδίνου (Marble Arc Tower (Pireorama))

υπόλοιπους τυπικούς ορόφους προβλεπόταν εγκατάσταση γραφείων του «Εμποροναυτιλιακού Κέντρου». Στους τελευταίους ορόφους προβλεπόνταν: αίθουσα διαλέξεων (19ος και 20ος όροφος, Εικ.11,12) ενώ στον 21ο όροφο θα υπήρχε εστιατόριο με πανοραμική θέα τόσο προς το λιμάνι όσο και προς την Ακρόπολη (Εικ. 12α). Η

Εικ. 4. Το ροθόι του Πειραιά (www.in2life.gr)

Εικ. 5. Παλιό ροθίδι (lefimerida)

Εικ. 6. Πύργος Πειραιά. (Αναπαράσταση από Τινάνειο Κήνο - Pireorama)

Εικ. 7. Πύργος Πειραιά (Pireorama)

Εικ. 8. Άδεια ανέγερσης

πτώση της χούντας (με τη γνωστή, τραγική για τη χώρα «κληρονομιά» της) οδήγησαν φυσικά και στην αποπομπή του Δημάρχου Αρ. Σκυλίτση.

Η βαριά «πολιτική σκιά» που ακολουθούσε το κτήριο, δεν επέτρεψε την αποπεράτωσή του. Μόλις το 1983 ο τότε Δήμαρχος Ι. Παπασπύρου πραγματοποιεί την επένδυση των εξωτερικών επιφανειών του κτηρίου με γυάλινα και μεταλλικά πετάσματα.

1997-1998 ο Δήμαρχος Στ. Λογοθέτης προκήρυξε Διεθνή Πλειοδοτικό Διαγωνισμό με αντικείμενο «Μελέτη-Κατασκευή αποπεράτωσης του Εμποροναυτιλιακού Κέντρου Πειραιά με το σύστημα της

αντιπαροχής» και πρόβλεψη για την κατασκευή υπογείων garage στον ακάλυπτο χώρο του οικοπέδου όσο και στην πλησίον περιοχή του «Ροθιογίου» και του Τινάνειου Κήπου. Ο Διαγωνισμός αυτός ποτέ δεν ολοκληρώθηκε.

2001-2002 ο Δήμαρχος Χρ. Αγραπίδης προκήρυξε Διεθνή μειοδοτικό Διαγωνισμό με παραχώρηση εκμετάλλευσης του κτηρίου για την αποπεράτωση του. Παρ' ότι ο διαγωνισμός ανακήρυξε μειοδότη την κατασκευαστική εταιρεία «ΑΒΑΞ», δεν προχώρησε ποτέ η υλοποίησή του.

Το 2007 ανακοινώνεται από το Δήμαρχο Παν. Φασουλά, εκστρατεία για την ολοκλήρωση του Πύργου, η οποία όμως απέβη άκαρπη.

Το 2010, με πρωτοβουλία του αρχιτεκτονικού portal

“greekarchitects.gr” προκηρύχτηκε διαγωνισμός με θέμα «Πύργος Πειραιά 2010: Αιχμάζοντας την (προ)ΟΨΗ», που προσέληκε πολυάριθμους συμμετοχές σε Ελλάδα και εξωτερικό και βράβευση πολλών προτάσεων. Το πρώτο βραβείο δόθηκε σε δύο νέους αρχιτέκτονες, τον Γερμανό Μάτις Χαλβίτς και τον Αμερικανό Μαρκ Κούσνερ (Εικ.13). Κύριο χαρακτηριστικό της πρότασής είναι ο άνεμος και η χρήση του ως αιολική ενέργεια ενώ στην πρόταση προεβλέπονταν τεχνητά φύλλα τα οποία παράγουν και ηλεκτρισμό.

Θα πρέπει να επισημάνουμε με έμφαση, ότι δεν υπάρχει κανένα θέμα στατικής επάρκειας του κτηρίου, όπως ψιθυρίζεται από πολλούς δημότες του Πειραιά. Τούτο επιβεβαιώθηκε πανηγυρικά από τη συμπεριφορά του κτηρίου στους σεισμούς του 1981 και 1999. Εννοείται ότι αν υπήρχε το παραμικρό πρόβλημα στην στατική επάρκεια του κτηρίου, σήμερα δεν θα λειτουργούσε καμία υπηρεσία εκεί (Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, Δημοτολόγιο, ΚΕΠ κλπ.) το δε κτίριο θα είχε αποκλειστεί, αν όχι κατεδαφιστεί.

Η σημερινή εικόνα εγκατάλειψης αποτυπώνεται στις ακόλουθες φωτογραφίες (Εικ.14,15,16,17,18,19,20,21) καθώς και στο σιδερένιο πλέγμα που περιβάλλει το κτήριο για να προστατεύσει τους Πειραιώτες από την πτώση των πετασμάτων της όψης.

Το 2014, ο νυν Δήμαρχος Γιάννης Μώραλης, στην προεκλογική του

Εικ. 9. Άδεια κατεδάφισης αγοράς

Εικ. 13 1ο βραβείο. (Το “ΒΗΜΑ” 25.6.2010)

Εικ. 14. Σήμερα (zougla.gr)

Εικ. 15. Σήμερα (zougla.gr)

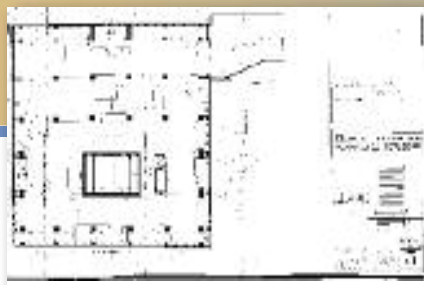
Εικ. 16. Σήμερα (zougla.gr)

Εικ. 17. Σήμερα (zougla.gr)

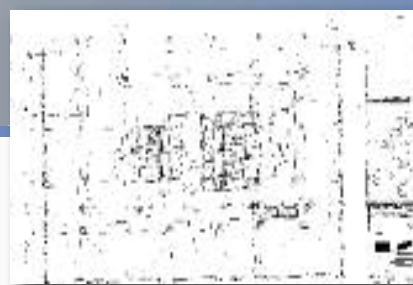
Εικ. 18. Σήμερα (Γ. Γάρδας, 2015)

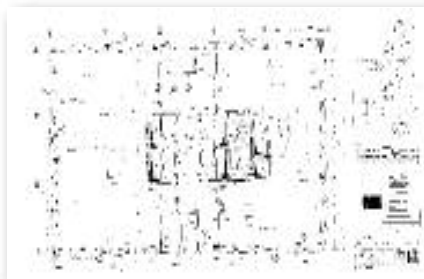
Εικ. 10. Υπόγειο Β

Εικ. 10α

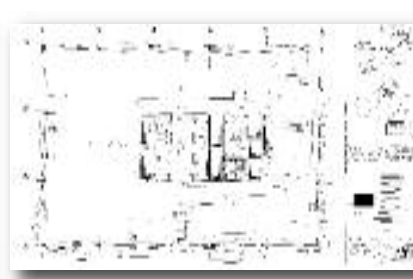
Εικ. 10β Τρίτος όροφος

Εικ. 11 11ος όροφος

Εικ. 12 20ος όροφος

Εικ. 12α

εκστρατεία, πρότεινε την κατεδάφιση του Πύργου και την ανέγερση, στη θέση του, ενός πολυδύναμου Ναυτιλιακού Κέντρου για τη Ναυτιλία, για να πάψει να υπάρχει ένα κτήριο με βαριά ιστορία (λόγω χούντας) αλλιά και να σταματήσουν οι ψίθυροι δυσaráσκειας των Πειραιωτών, που τον βρήπουν αλλήποτε σαν σύμβολο υποβάθμισης, αλλήποτε σαν μια αχρείαστη «ψηλή κονσέρβα» (zougla.gr) και αλλήποτε σαν «κρεμάστρα» για διαφημιστικές πινακίδες και πανό.

Όμως το έργο της κατεδάφισης είναι εξαιρετικά δαπανηρό αλλιά και ιδιαίτερα δύσκολο, λόγω της γεινίασης του κτηρίου με τα υπόλοιπα που βρίσκονται σε πολύ κοντινή απόσταση. Σε συνδυασμό με τη σημερινή, τραγική οικονομική κατάσταση, κατεδάφιση και ανέγερση προκαλούν μεγάλο προβληματισμό.

Σε συνάντησή μου με το Δήμαρχο Γιάννη Μώραλη, παρουσία του αντιδημάρχου Αθ. Αργουδέλη, ενημερώθηκε ότι υπάρχει κινητικότητα και ενδιαφέρον για την αξιοποίηση του Πύργου από μια κατασκευαστική εταιρεία και ένα ξενοδοχειακό όμιλο και αναμένονται οι τελικές προτάσεις.

Τέλος, από τη Διεύθυνση Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού της Τεχνικής Υπηρεσίας του Δήμου Πειραιά, μου γνωστοποιήθηκε ότι υπάρχει πρόταση ένταξης σε προγράμματα ΕΣΠΑ.

Στην σημερινή δύσκολη οικονομική (και πολιτική) συγκυρία, θα

πρέπει να εξεταστεί με πολύ σκεπτικισμό το μέλλον του κτηρίου, σε συνδυασμό με τον γενικότερο προβληματισμό του κατά πόσον είναι συμβατή η ύπαρξη πολύ υψηλών κτηρίων στο λεκανοπέδιο της Αττικής με τον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης, αλλιά και η σχεδόν παντελής έλλειψη θέσεων στάθμευσης για ένα τέτοια σύγχρονο κτήριο. Η προβασιμότητα του κτηρίου έχει βελτιωθεί μετά το 2004 με τα συγκοινωνιακά έργα που έγιναν και προβλέπεται να βελτιωθεί σημαντικά μετά την ολοκλήρωση του METRO Πειραιά, με τις στάσεις στην αφετηρία του Ηλεκτρικού Πειραιάς-Κηφισιά και στο Δημοτικό Θέατρο.

Σαν επίλογο προτείνεται η προκήρυξη ημερίδας με τη συμμετοχή ειδικών (πολεοδομών, αρχιτεκτόνων και πολιτικών μηχανικών, εκπροσώπων του εμπορικού και επιχειρηματικού κόσμου του Πειραιά, των αρχών, δημοτών κλπ.) για την κατάθεση προτάσεων και προβληματισμών, τόσο για τη χρήση όσο και την ίδια την ύπαρξη αυτή καθεαυτή του κτηρίου, ώστε μέσα από τον γόνιμο (με επιχειρήματα) διάλογο και την σύνθεση των διαφορετικών απόψεων, να αποφασιστεί η καλύτερη λύση του προβλήματος που «στοιχειώνει» για πάνω από 40 χρόνια τον Δήμο Πειραιά.

Ιδιαίτερα ευχαριστώ για την βοήθεια στην συλλογή στοιχείων για την σύνταξη του άρθρου, τους:

1. Γιάννη Μώραλη, Δήμαρχο Πειραιά
2. Αλέξανδρο Αργουδέλη, αντιδήμαρχο

ΠΗΓΕΣ:

1. Αθ. Βανδούρου: Πύργος Πειραιά- ο κοιμώμενος γίγαντας.
2. Panorama Ιστορίας και Πολιτισμού: Ο Πύργος του Πειραιά και το «Μαρμάρινο Μέλαθρον» Λονδίνου.
3. zougla.gr: Ο Πύργος-φάντασμα του Πειραιά. (propaganda.gr)
4. Αρχείο Μελετών Πολεοδομίας Δήμου Πειραιά.
5. Διαδίκτυο.
6. Έφη Παβέλη, Σχεδιάστρια των Τεχνικών Υπηρεσιών του Δήμου Πειραιά.

Εικ. 19 (Γ. Γάρδας)

Εικ. 20 (Γ. Γάρδας)

Εικ. 21 (Γ. Γάρδας)

Κυνηγώντας και ψαρεύοντας στην Αρχαιότητα

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ
Αρχαιολόγου
τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

Εικ. 1. Ο Ασσυρμπανιπάη φονεύει λιοντάρι. Η τελευταία σκηνή ζωφόρου με κυνήγι λιονταριών από το ανάκτορο της Νινευί 645 π.Χ.

Εικ. 2. Κυνήγι λιονταριού. Ψηφιδωτό από την Οικία του Διονύσου, Πέλλα τέλη 4ου αι π.Χ.

Εικ. 3. Κυνήγι λιονταριού. Σαρκοφάγος λεγόμενη του Αλεξάνδρου, από τη Σιδώνα. Κωνσταντινούπολη 4ος αι. π.Χ.

Εικ. 4. Εφιπποι κυνηγοί 6ος αι. π.Χ.

Μιλήσαμε σε παλαιότερα τεύχη του περιοδικού για τα βασικά συστατικά της αρχαίας διαίτας, την ονομαζόμενη μεσογειακή τριάδα: το σιτάρι και το κριθάρι, το λάδι και το κρασί, όπως και για τις βαθιές θρησκευτικές ρίζες τους στα Μυστήρια της Δήμητρας και τη διονυσιακή λατρεία. Είδαμε επίσης πώς η κατανάλωση του κρέατος είχε απ' αρχής συνδεθεί με την τελετουργική σφαγή του βοδιού, του πρόβατου, της κατσίκας, και τη θυσία στους θεούς, όπως και ποιά θέση είχαν στο καθημερινό γεύμα του φτωχού, τότε όπως και τώρα, τα όσπρια - ιδιαίτερα οι φακές- ο γαύρος και η μαρίδα.

Για πολλές δεκάδες ή εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια προτού διαμορφωθεί αυτό το μενού, που μέσα στις χιλιετίες λίγο έχει αλλιάξει, την τροφή του ο άνθρωπος ήταν αναγκασμένος να αναζητήσει αποκλειστικά στο κυνήγι. Σε ομάδες όχι πολύ διαφορετικές από τις αγέλες των λιύκων, οι άνθρωποι ζούσαν καταδιώκοντας (από κάποια στιγμή με τη βοήθεια εξημερωμένων λιύκων) και παγιδεύοντας τις παγωμένες εκτάσεις της Ευρώπης μαμούθ και βίσωνες, μοναδική πηγή των απαραίτητων για την επιβίωση τους, κάτω από τις σκληρές εκείνες κλιματικές συνθήκες, θερμίδων και πρωτεϊνών, για τις οποίες δεν επαρκούσε η συλλογή άγριων καρπών από τα δάση. Θα περάσει πολύς χρόνος, έως ότου οι νέες συνθήκες που δημιουργούνται με τη κλιματική αλλαγή - το λιώσιμο των πάγων, τη δημιουργία των λιμνών και των ελών και την εξαφάνιση των μεγάλων θηραμάτων - θα τους στρέψουν στην αλιεία, ακόμα αργότερα (σ' αυτό που λέμε σήμερα νεολιθική εποχή) στην κτηνοτροφία και τη γεωργία: αντί να τα κυνηγούν τα άγρια κατσίκια και πρόβατα, θα τα εξημερώσουν και θα τα μαντρώνουν, αντί να αναζητούν θα καλλιεργήσουν τους καρπούς της γης. Το κυνήγι δεν θα έχει να κάνει πια τόσο με την αναζήτηση της τροφής, όσο με την προστασία από το πεινασμένο λιοντάρι, που - όπως αμέτρητες φορές στις παρομοιώσεις της Ιλιάδας - ορμά στο μαντρί των προβάτων ή

στο κοπάδι τα γελάδια που βόσκουν στο λιβάδι.

Ήδη στους αρχαιότερους μύθους και στις αρχαιότερες εικονιστικές παραστάσεις κυρίαρχη είναι η εικόνα του ήρωα (είτε αυτός λέγεται Γίλγαμές είτε Σαμψών είτε Ηρακλής) στην πάλη με το βασιλιά των ζώων, προσωποποίηση του κινδύνου για την ανθρώπινη τάξη ή τον αγριόχοιρο (τον Ερυμάνθιο ή τον Καλυδώνιο κήρυ) απειλή για τη σοδειά της κοινότητας. Στην Ασσυρία ο βασιλιάς σε τελετουργικά κυνήγια τοξεύει τα λιοντάρια ή ακόμα και παλεύει μαζί τους (**Εικ. 1**). Το κυνήγι των αγρών θηρίων θα παραμείνει στην Ανατολή, όπως και στη μυκηναϊκή Ελλάδα - όπως αργότερα στη Μακεδονία (**Εικ. 2-3**) - ένα χαρακτηριστικό της βασιλείας.

Η διατροφική σημασία που έχει ακόμη σε κάποιες περιπτώσεις το κυνήγι, όπως π.χ. για τον Οδυσσέα όταν αράζει σε τόπους άγνωστους, όπως στο νησί των Κυκλάδων ή της Κίρκης (Οδ. 9.152-162, 10.156-182), υποχωρεί μπροστά στη συμβολική του αξία ως status symbol, ένα δαπανηρό σπορ- που αποτελεί αριστοκρατικό προνόμιο (Αριστοφ. Σφήκες 1194-1204, για να μην αναφερθούμε στον Πλάτωνα Νόμ. 823a- 824, για τον οποίο, όπως για την αγγλική αριστοκρατία αποδεκτό είναι μόνο το έφιππο κυνήγι με σκύλους) (**Εικ. 4**). Είναι σε ένα εκπρόσωπο της αθηναϊκής αριστοκρατίας, τον Ξενοφώντα (σε ένα από τα μικρά συγγράμματα του, τον Κυνηγετικό), που χρωστάμε την πληρέστερη - σχολαστική θα λέγαμε - περιγραφή του κυνηγιού, κυρίως του λαγού στα βουνά αλλιά και στα χωράφια (περιγραφή που συνοδεύεται με απαγορεύσεις για την προστασία των καλλιέργειών). Περιγράφει ακόμα ο Ξενοφών το κυνήγι της ελάφου, κυρίως των νεβρών, και του αγριόχοιρου, που συναντούσε ακόμα στην Πάρνηθα, ενώ το κυνήγι των αγρίων θηρίων (λιοντάρια λεοπαρδάλεις, λιύγκες, και αρκούδες) ανήκει ήδη στο εξωτικό περιβάλλον της Μακεδονίας και της Ανατολής. Όσο για κυνήγι των πουλιών, που γίνεται με δίκτυα και ξόβεργες, ούτε καν απασχολεί το συγγραφέα μας.

Η περιγραφή είναι εξαντλητική, σχεδόν σχολαστική: ο κυνηγός ξεκινά νωρίς, το θέρος πριν ξημερώσει, το χειμώνα όμως μετά την ανατολή, καθώς το κρύο μειώνει τη δυνατότητα όσφρησης των σκύλων. Είναι ελαφροντυμένος, εξοπλισμένος μόνο με ένα ρόπαλο, το λαγωβόλον, ένα είδος μπούμερανγκ (με ακόντια μόνο αν πάει για ελάφια ή αγριογούρουνα) (εικ. 5) και συνοδεύεται από ένα βοηθό που φροντίζει να στηθούν τα δίκτυα, στα περάσματα από όπου αναμένεται να προσπαθήσει να διαφύγει ο λαγός (εικ.6).

Τον κύριο λόγο στο κυνήγι (το ήξει και η ήξις) τον έχουν τα - κατά προτίμηση θηλυκά - σκυλιά, που περιγράφονται λεπτομερώς ως προς τη μορφή και της ιδιότητες τους, τη συμπεριφορά τους κατά την ανίχνευση και μετά τον εντοπισμό του θηράματος. Πιο δύσκολο είναι το κυνήγι του ελαφιού, ενός ζώου πολύ πιο γρήγορου από το σκύλο και πιο επικίνδυνου, όταν, στριμωγμένο, υποχρεώνεται να αμυνθεί (εικ.7). Εδώ δεν αποκλείονται και οι παγίδες, για την κατασκευή των οποίων δίνονται επίσης λεπτομερείς οδηγίες. Ακόμα πιο επικίνδυνο - αλλιά και με αίγλη ηρωική - είναι βέβαια το κυνήγι του αγριόχοιρου, κυνήγι που απαιτεί ομαδική δράση, με γάλην τόλημ - και ενδεχομένως απώλειες - από την πλευρά τόσο των σκύλων όσο και των κυνηγών. Και εδώ το ζώο καταδιώκεται στο δίκτυ, που είναι στερεά δεμένο ανάμεσα σε δύο δέντρα σε ένα από τα περάσματα του δάσους. Την τελευταία στιγμή το ζώο θα πρέπει ωστόσο να αντιμετωπισθεί πρόσωπο με πρόσωπο από τον κυνηγό που θα το φονεύσει με το ακόντιο ή το προβόλιο, όπως ονομαζόταν η ειδική κυνηγετική λόγχη (εικ.8).

Στην εποχή των πυροβόλων όπλων είναι δύσκολο να φανταστούμε τη μορφή που είχε και τις απαιτήσεις που έθετε το κυνήγι στον αρχαίο άνθρωπο: σίγουρα δεν ήταν απλή η αφορμή για μια εκδρομή στη φύση (αναμφισβήτητα ήταν και αυτό καμή φορά με αναπάντεχες ευχάριστες συναντήσεις, όπως του νεαρού Σωστράτου στο Δύσκολο του Μενάνδρου) και μια άσκηση στη σκοποβολή, αλλιά ένας τρόπος ζωής: τρόπος υγιούς διαβίωσης και εγγύηση μακροζωίας, άσκηση του σώματος και των αισθήσεων (όρασης και ακοής) αλλιά και καλλιέργεια των στρατηγικών ικανοτήτων, για πολλούς μάλιστα η πιο κατάλληλη στρατιωτική προετοιμασία (Ξεν. Κύρου Παιδεία 2.4.25: στρατιώται τε αγαθοί και στρατηγοί): μια άσκηση στη ένοπλη πορεία μέσα από δύσβατους δρόμους, την αντοχή στην ταλαιπωρία και στην πειθαρχία. Δεν εκπλήσσει το γεγονός ότι στη Σπάρτη (Ξεν.Λακ.Πορ. 4.7) το κυνήγι όπως γνωρίζουμε τις ονομασίες (κυνηγέας, καθηρατόριον) των - πιθανώς μουσικών - αγώνων των νεαρών σπαρτιατών, αποτε-

λούσε μέρος της περίφημης λυκούργειας αγωγής.

Σε αντίθεση με το κυνήγι, το βασίλειο της Αρτέμιδος, που διασχίζει τα δάση και τους λόγγους συνοδευόμενη από τους σκύλους της (εικ.9), το ψάρεμα ποτέ δεν θα αποκτήσει την αίγλη μιας αριστοκρατικής απασχόλησης. Οι ομηρικοί ήρωες είναι γνωστοί και αποκλειστικοί κρεωφάγοι. Στα ψάρια καταφεύγουν μόνο σε έσχατη ανάγκη, όπως οι σύντροφοι του Οδυσσέα, που «τους γιαλούς τριγύριζαν κι αδιάκοπα ψαρεύαν με αγκίστρια γαντζωτά, τι εθέριζε τα σπλάχνα τους η πείνα» (δ 368-9 βλ. και μ 330-32). Είναι χαρακτηριστικό, ότι - με μία μόνο εξαίρεση - μόνο στην νησιώτικο χώρο της Οδύσσειας θα συναντήσουμε παρομοιώσεις παρμένες από τη ψαράδικη ζωή, όπως του ανθρωποφάγου Κύκλωπα (μ 251- 254) «Πώς ο ψαράς από σε ακρόβραχο με το μακρύ καλάνι/δόλωμα ρίχνει στα μικρόψαρα, στη θάλασσα πετώντας/το αγκίστρι, περαστό σε κέρατο βοδιού καλοθρεμμένου,/κι όταν κανένα πιάσει το πετάει σπαρταριστό στην άμμο» ή των φονεμένων μνηστήρων (Χ 384-388) «ψάρια θα ήλεγες που τάσυσαν ψαράδες/ στο βαθουλό γιαλό απ' τη θάλασσα την αφροκυματούσα/μέσα στα δίκτυα το χιλιότρυπα και τάριζαν στην άμμο/κι' αυτά, απλωμένα εκεί, του πέλαγου το κύμα λαχταρούνε,/ως τη στιγμή που ο γήλιος λάμποντας το θάνατο τους δώσει» ή την απαρίθμηση της αλιείας (μετά τα δημητριακά, τους καρπούς των δέντρων και τα πρόβατα) ανάμεσα στις ευλογίες ενός καλού βασιλείου (τ 109- 114).

Ο ψαράς είναι, και θα παραμείνει έως σήμερα, ο φτωχός, κάπως περιθωριακός, χωρίς συμμετοχή στα κοινά, μεροκαματιάρης (εικ. 10), που ζει με το ένα πόδι στη θάλασσα, παλεύοντας με τα στοιχεία της φύσης και διακινδυνεύοντας συχνά τη ζωή του για να βγάλει το ψωμί του. Ξεκνάμε εν τούτοις σε ποιά σημαντικό βαθμό το ψάρεμα είναι μια δύσκολη και επικίνδυνη τέχνη (στον πλάτωνικό Σοφιστή χρησιμεύει μάλιστα ως παράδειγμα για τον ορισμό της τέχνης), με πολλές απαιτήσεις, που δεν αφορούν μόνο στη γνώση ενός ολόκληρου κόσμου που ζει κάτω από την επιφάνεια και στα βάθη της θάλασσας (τα είδη των ψαριών, τους τόπους που βρίσκονται και τις συνήθειες τους), όπως και την σωστή εποχή και την κατάλληλη για κάθε είδος τεχνική ψαρέματος. Ο ψαράς πρέπει, όπως ο καλός ναυτικός, να είναι σε θέση να διαβάζει τη θάλασσα και τον ουρανό, να γνωρίζει τα ρεύματα και τους ανέμους και να προβλέπει τις αιφνίδιες μετεωρολογικές αλλαγές. Η τέχνη του απαιτεί επιπλέον φυσική δύναμη, ευκινησία, καλή μάτια, και αντοχές στην κούραση, τη δίψα και στην αϋπνία και τόλημ στην αντιμετώπιση των κινδύνων στο απρόβλεπτο θαλασσινό

Εικ. 5. Αριστερά: η επιστροφή από το κυνήγι του λαγού. Εσωτερικό κύλικος, Λονδίνο, μέσα 6ου π.Χ. Δεξιά: νεαρός κυνηγός με ακόντια και λαγωβόλο, Λίκυθος γραφέας Πανός, Βοστώνη, 460 π.Χ.

Εικ. 6. Κυνήγι λαγού. Ρωμαϊκό ψηφιδωτό, 4ος αι. μ.Χ.

Εικ. 7. Κυνήγι ελάφου, ψηφιδωτό από την Οικία της Αρπαγής της Εθένης, Πέλλα τέλη 4ου αι.π.Χ

Εικ. 8. Η επιστροφή από το κυνήγι του αγριόχοιρου, Ρωμαϊκό ψηφιδωτό Villa Armerina, 4ος αι.μ.Χ.

Εικ. 9. Η Αρτεμīs των Βερσαλίων. Ρώμ. αντίγραφο έργο του Λεωχάρους 4ος αι. π.Χ.

Εικ. 10. Άγαλμα ψαρά. Ελληνιστικοί χρόνοι. Λονδίνο

Εικ. 11. Ψαράς με καλήμι. Περίκη γραφέα Πανός, περί το 460 π.Χ. Βιέννη

Εικ. 12. Ψαράδες με καλήμι στην παραλία. Ψηφιδωτό ρωμαϊκών χρόνων

περιβάλλον. Όλα αυτά σε μια εποχή, που δεν γνώριζε άλλη κινητήρια δύναμη εκτός από το κουπί και το πανί για τη κίνηση, τα χέρια για το δίκτυ, τα μάτια και την πείρα αντί για τη μετεωρολογική υπηρεσία, τις πυξίδες, τα ραντάρ και τα σόναρ για την πρόβλεψη του καιρού και τον εντοπισμό του θηράματος.

Είναι αξιοσημείωτο ότι τις περισσότερες πληροφορίες ειδικά για την αλιευτική στην αρχαιότητα (το αριστοτέλειο Των περί τα ζώα ιστοριών, έχει ως αντικείμενο στην περιγραφή και ταξινόμηση του κόσμου του βυθού) τις χρωστάμε σε ένα λήγιο σύγγραμμα του 2ου αι. μ.Χ. αφιερωμένο στον αυτοκράτορα Μάρκο Αυρήλιο, τα Αλιευτικά του Οπτιανού από την Κίλικία, το οποίο, αν και συγκεντρώνει μαζί με την λήγια ζωολογική παράδοση την προφορική εμπειρία αιώνων ψαράδων, σίγουρα δεν γράφτηκε με σκοπό να τους βοηθήσει στο έργο τους, περιγράφοντας σε μια την ξύλινη εξεζητημένη επική γλώσσα και ύφος, τα «έθνεα ποντοίοι πολυσπερέας τε φάλλαγγας παντοίων νεπόδων, πλωτόν γένος Αφροδίτης ... όσσα τε κυματόεσσιν έχει χύσιν» κ.λ.π.

Το ψάρεμα όπως κάθε δραστηριότητα έχει το χρόνο του, τους κανόνες και τα εργαλεία του. Καθώς, από το ίδιο το αντικείμενο του, είναι - όπως και το κυνήγι - δεμένο με τη φύση, διατηρεί παρά την τεχνολογική εξέλιξη τη στενή του σχέση με ένα κόσμο που ακόμα γνώριζε εποχές, εποχικούς καρπούς και εποχικές δραστηριότητες. Ας δούμε τις οδηγίες του για τον πιο κατάλληλο καιρό: Η καλύτερη ώρα για το ψάρεμα μέσα στο φθινόπωρο είναι το απόγευμα και όταν ανατέλλει το πρωινό αστέρι. Το χειμώνα ο ψαράς πρέπει να ξεκινά με τις πρώτες ακτίνες του ήλιου. Την άνοιξη όλη η μέρα προσφέρεται για ψάρεμα, καθώς τα ψάρια κατευθύνονται για να γεννήσουν στα ρηχά. Ο πιο κατάλληλος καιρός για ψάρεμα είναι όταν έχει μολύβια - με μικρό κυματισμό και ελαφρύ αεράκι - καθώς τα ψάρια αποφεύγουν την περιδίνηση από τους δυνατούς ανέμους. Τα ψάρια κολλμπούν αντίθετα στον άνεμο και το κύμα, γιατί αυτό τους διευκολύνει να πλησιάσουν στην ακτή. Συνεπώς, ο καλύτερος τρόπος για μια καλή ψαριά είναι να τα απαντήσεις κατά μέτωπο, έχοντας πρύμνο τον άνεμο.

Αν ξεχάσουμε τη μηχανική βοήθεια και κάποιες τεχνικές τελειοποιήσεις ως προς τα υλικά, τα βασικά εργαλεία (το αγκίστρι, το δίχτυ, το κιούρτο και το καμάκι) και οι αντίστοιχες βασικές μέθοδοι του ψαρέματος (για συλλογή από αγκίστρια και βαρίδια για δίκτυα εκτίθεται στο Μουσείο Πειραιά) ελάχιστα έχουν αλλάξει από την αρχαιότητα: Τα αγκίστρια, κυρίως χάλκινα, αλλά και οστέινα, ποι-

κίζουν ως προς το μέγεθος ανάλογα με το ψάρι. Για πολύ μεγάλα ψάρια και για το βυθό χρησιμοποιούνται πολλαπλά (διπλά) αγκίστρια. Η πετονιά είναι από στριμμένα μαλλιά αλόγου ή ιππάρια. Το ψάρεμα - από την παλαιά όπως και με τη βάρκα - γινόταν είτε με το καλήμι (Εικ. 11 και 12) είτε ρίχνοντας την πετονιά με το χέρι, με «καθετή» όπως και από τους αρχαίους ονομάζεται. Για ορισμένα ψαρέματα π.χ. για το ψάρεμα της σφυρίδας ο πιο κατάλληλος τρόπος είναι η συρτή με ζωντανό ή και νεκρό θαβράκι ως δόλωμα. Το δόλωμα μπορεί να είναι όμως και μια χρωματιστή κλωστή.

Πολύ λίγο διαφέρει από το σημερινό και το πιο τεμπέλικό αλιευτικό εργαλείο, το αντίστοιχο της παγίδας των ζώων της ξηράς, το κιούρτο (ο κύρτος), (Εικ.13) ένα πλεκτό καλδί με είσοδο κωνική από όπου τα ψάρια μπαίνουν τραβηγμένα από ένα δόλωμα (συνήθως ένα ψάρι, κατά προτίμηση ζωντανό) αλλά δεν μπορούν να βγουν, εμποδισμένα από τη στενή εσωτερική πλευρά της εισόδου. Πολύ πιο μεγάλη σημασία για την μεγάλη (σε μεγάλη κλίμακα) αλιεία έχουν τα δίκτυα. Το δίκτυ μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πολλούς τρόπους. Απλωμένο, όπως σήμερα, σε μια θαλάσσια επιφάνεια (κρατημένο πάνω με φελλούς, κάτω με μολυβένια βαρίδια) μπορεί να αποκλείσει, όπως στο κυνήγι, ένα πέραςμα παγιδούντας έτσι τα ψάρια που μπλέκονται στις θηλές του καθώς προσπαθήσουν να περάσουν («αμφίβηστρα» δίκτυα). Άλλοτε πάλι με τη μορφή ενός τεράστιου σάκου, που κρατά στο βυθό μια σειρά από μολυβδίνια βαρίδια ή και πέτρες και κλείνει στην παρυφή του ένα σκονί («σαγίνες», «σφαιρώνες») (Εικ. 14), μπορεί καθώς σύρεται, όπως η σημερινή τράτα, από τη βάρκα (Βιργίλιος, Γεωργικά Ι 142), να σαρώνει τα ψάρια σε διαφορετικά βάθη ή και ολόκληρο το βυθό. Με αυτό τον τελευταίο τρόπο του καταστροφικού σαρώματος του βυθού ταιριάζει ωραία η επίσης παραδεδομένη ονομασία «πάναναγρος». Είναι πολύ πιθανό, ότι το ψάρεμα με αναμμένες δάδες (Πλάτων Σοφιστής 220d), δεν διέφερε πολύ από το σημερινό πυροφάνι. Η τράτα είναι ένας ομαδικός τρόπος ψαρέματος.

Πολύ κοινή ήταν επίσης η πρακτική του ατομικού δικτυού, το οποίο ο ψαράς πέταγε με ένα σκονί και το τραβούσε πάλι αμέσως σε μια τεράστια απόχνη (Εικ. 15). Το τέταρτος, αντίστοιχος του κυνηγιού με το ακόντιο, τρόπος ψαρέματος, ο οποίος χρησιμεύει αποκλειστικά για τα μεγάλα ψάρια, όπως ο τόνος και ο ξιφίας (Αριστοφάνης, Σφήκες 1078), είναι η τράινα (το καμάκι) (Εικ.16), από την ξηρά ή συχνότερα από τη βάρκα. Δεν μπορούμε να παραλείψουμε τέλος την καταστροφική μέθοδο της δηλητηρίασης «φάρμακα

επιπάσαι», που επιβιώνει στη νότια Ιταλία στα νεώτερα χρόνια, το αντίστοιχο της διαβόητης δικής μας πρακτικής της δυναμίτιδας που για πολλή γενιά ρήμαζε (και ακόμα ρημάζει) ψάρια συγχρόνως και ψαράδες: Με βλήματα, κουπίά και κοντάρια παρέσυραν τα ψάρια σε κάποιον όρμο που απέκλειαν με δίκτυα. Ύστερα σκορπίζοντας στη θάλασσα μάζες καμωμένες με πηλό ανακατωμένο με τριμμένες ρίζες από ένα είδος κυκλάμινου τα ανάγκαζαν ζαλισμένα και παραλυμένα από τη μυρωδιά του δηλητηρίου να βγουν από τους κρυψώνες τους στην επιφάνεια, όπου δεν είχαν παρά να τα περιμαζέψουν.

Πέρα από όλα αυτά, τη γνώση των τόπων και των μεθόδων ή την επιδεξιότητα στο χειρισμό των εργαλείων, μια επιτυχημένη αλιευτική στρατηγική προϋποθέτει την πείρα της συμπεριφοράς, την πρόβλεψη των πιθανών κινήσεων του αντιπάλου και την εκμετάλλευση των αδυναμιών του. Τα ψάρια είναι πονηρά, άλλα περισσότερο (όπως ο κέφαλος και το λαβράκι) αλλιώς λιγότερο, όπως τα ψάρια της ανοικτής θάλασσας που απονήρευτα, σε αντίθεση με αυτά που ζουν κοντά στην ακτή, ήταν δυνατόν, όπως πιστευόταν, να πιαστούν με ένα κρεμμύδι για δόλωμα, ή ακόμα και με γυμνό αγκίστρι. Όλοι ξέρουμε πώς αυτά με διάφορους τρόπους θα προσπαθήσουν να αποφύγουν το αγκίστρι, τρώγοντας το δόλωμα ή αν πιαστούν με κάθε τρόπο - ακόμα και αυτοτραυματισμένα - να απαλλαγούν από αυτό. Σε τούτο έχουν τη βοήθεια των συντρόφων τους: το σπάρο που πιάστηκε στο αγκίστρι σπεύδουν να βοηθήσουν οι σύντροφοι του κόπτοντας με τα δόντια το νήμα. Ο Οππιανός περιγράφει την απεγνωσμένη προσπάθεια του κεφαλή να πηδήξει έξω από το δίκτυ, ή το λαβράκι που τρυπώνει, σκάβοντας την άμμο για να περάσει κάτω από αυτό. Αντίστοιχα με το κούρτο: αν ένας σκάρος πιαστεί στην παγίδα, οι σύντροφοι που τριγυρίζουν απέξω θα προσπαθήσουν με κάθε τρόπο να τον βγάλουν, τραβώντας τον με το στόμα από την ουρά. Ο μεγάλος σύμμαχος του ψαρά σ' αυτό τον αγώνα είναι οι αδυναμίες των ψαριών - η αδυναμία για το θηλυκό και κυρίως η θαιμαργία - αλλιώς και τις ιδιοτροπίες τους. Το θηλυκό ψάρι χρησιμεύει έτσι συχνά σε δόλωμα στο αγκίστρι, όπως και στο κούρτο. Γνωρίζοντας τη συνήθεια του σαργού να οδηγεί το χαρμί του σε μια κρυψώνα στα βράχια οι ψαράδες θα στήσουν κάτω από το βράχο ένα κούρτο καμουφλάροντας την είσοδο με χόρτα με φύλλα και χόρτα, έτσι που να μοιάζει με σπηλιά. Ακόμα πιο περίεργο είναι το πάθος του σαργού για τα κατσίκια και την κατσικίσια μυρωδιά! Ο Οππιανός και ο Αιλιανός (αλλιώς και νεότεροι, όπως ο Cook για την Πολυνησία) περιγράφουν πώς, όταν κατακαλόκαιρα το μεσημέρι οι βοσκοί κατεβάζουν στη θάλασσα τις κατσίκες για να δροσιστούν, τα ψάρια ξαφνικά τρελαίνον-

ται και μαζεύονται γύρω τους, και πώς, οι ψαράδες εκμεταλλεύονται αυτή την αδυναμία για να τα πιάσουν μεταμφιεσμένοι με δέρμα και κέρατα κατσίκας. Η μεγαλύτερη αδυναμία των ψαριών, και αντίστοιχα η βάση της τεχνικής του δολώματος, είναι βέβαια η θαιμαργία. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή (πάλι από τον Οππιανό) της τεχνικής του ψαρέματος της σφυρίδας στην πατρίδα του την Κιλικία: αφού με πολύ θόρυβο, κτυπώντας ξύλα, συγκεντρώνουν τα ψάρια σε ένα μέρος, καταφέρνουν με το συστηματικό, καθημερινό τσίγμα να τα εξημερώσουν σε βαθμό που αυτά με ανυπομονησία να αναμένουν τη βάρκα σαν τα πουλιά στη φωλιά τη μανούλα τους. Οι ψαράδες τα τσιγγούν με το χέρι και αυτά μαθαίνουν να υπακούουν στη κάθε κίνηση του χεριού, έτσι που στο τέλος να καταντούν να προσφέρονται, θα λέγαμε εθελοντικά πλέον, στον ψαρά.

Η μοναδική σε πραγματικά μεγάλη κλίμακα αλιεία της Μεσογείου, και αυτή με τη μεγαλύτερη διατροφική και οικονομική σημασία για τους κατοίκους των παραλίων της (εικ. 17), για την οποία συνεπώς διαθέτουμε και τις περισσότερες και εγκυρότερες (Αριστοτέλης, Πολύβιος, Στράβων, Πλίνιος, Τάκιος κ.ά.) πληροφορίες, είναι η αλιεία του τόνου και της παλαμίδας (το τονάκι ή το νεαρό τόνο). Ο κύκλος της ζωής του τόνου συνδέεται με τους δύο από τους πιο πλούσιους ψαρότοπους στα δύο άκρα της εσωτερικής αυτής θάλασσας, την οποία τα κοπάδια του από το Μάιο έως τον Οκτώβριο διασχίζουν απ' άκρη σ' άκρη. Όπως πίστευαν ο τόνος περνούσε το χειμώνα κρυμμένος σε σπηλιές στα βάθη της θάλασσας (βλ. Αριστοτέλης Hist. Anim 599b) στην παραλία της Ισπανίας έξω από τις Ηράκλειες στήλεις (Γιβραλτάρ), όπου αυτός πάχαινε χάρη στα άφθονα στην περιοχή θαλασσινά βαλανίδια (Στρ. 3.2.7). Από εκεί ξεκινούσαν με την άνοιξη - στις αρχές του Μαΐου - οι αμέτρητες αγέλες των τόνων για τον τόπο αναπαραγωγής τους, στα γλυκά νερά και το πλούσιο σε τροφή λασπώδες έδαφος των εκβολών του Δούναβη και των μεγάλων ρωσικών ποταμών, στη βόρεια ακτή του Εύξεινου Πόντου. Στη μακριά αυτή διαδρομή τους στη Μεσόγειο, οι τόννοι θα δώσουν την ευκαιρία στους λαούς της Ισπανίας, της Γαλιτίας, της Ιταλίας αλλιώς και της βόρειας Αφρικής για την οργάνωση μιας συστηματικής αλιείας σε μια πρωτοφανή κλίμακα.

Στις ακτές, ιδιαίτερα στις περιοχές κοντά στα περάσματα είναι στημένα υψηλά ξύλινα ικρίωματα, θυννοσκόπια (αναφέρονται από το Στράβωνα στην παραλία της Ετρουρίας, της Κυρήνης και στη Σικελία). Μόλις ο σκοπός αντιληφθεί την παρουσία της αγέλης ειδοποιεί στους ψαράδες, δίνοντας και μια εκτίμηση για το μέγεθος της. Αμέσως εκείνοι ορμούν να επανδρώσουν τις βάρκες και ανοίγονται στο κυνήγι, σκηνές της σικελικής καθημερινότητας που

Εικ. 13. Νέος ψαρεύει από βράχο με καλάμι και κούρτο, εσωτερικό κύλικος τέλος 6ου αι. π.Χ. Βοστώνη

Εικ. 14. Σκηνή αλιείας με δίκτυ Buζ, χειρόγραφο

Εικ. 15. Πεζόβολο. Φωτ.

Εικ. 16. Ψάρεμα με καμάκι. Ψηφιδωτό ρωμαϊκών χρόνων

Εικ. 17. Μάγειρος τεμαχίζει τόνο. Κύλικα 460 - 450 π.Χ. Φλωρεντία

Εικ. 18. Σάτυρος που κρατά μια παλαμίδα Σαττήρας Κυζίκου. Ηλεκτρον 500-450 π.Χ.

Εικ. 19. Λιοντάρι και από κάτω παλαμίδα. Σαττήρας Κυζίκου. Ηλεκτρον 500-450 π.Χ.

Εικ. 20. Ο κόσμος του βυθού. Ψηφιδωτό Πομπηίας τέλος 2ου αι. π.Χ.

Εικ. 21. Σκηνή κυνηγιού (venatio) στο αμφιθέατρο, πήλινη πινακίδα 1ος αι. μ.Χ., Ρώμη

Εικ. 22. Μονομάχος retiarius εξοπλισμένος με δίκτυο και τρίαίνα, ψηφιδωτό 4ου αι. μ.Χ. Ρώμη

ζωντάνεψε στον κινηματογράφο ο Visconti στο *La terra trema*. Ενδιαφέρον έχει η τροπή που παίρνει το πράγμα στο ακρωτήριο Σκύλλαιο έξω από το στενό της Μεσσήνης (Πολύβιος στο Στρ. 1.2.16), όπου οι τόνοι που εμποδίζονται από το αντίθετο ρεύμα να συνεχίσουν την πορεία τους στη Σικελία, πέφτουν θύμα στους ξιφίες που παραμονεύουν. Η θάλασσα μαυρίζει καθώς το ένα τρίτο του σώματος του ξιφία εξέχει από το νερό. Ο σκοπός από τον πύργο του δίνει το συναγερμό και οι ψαράδες ορμούν με τις βάρκες: ο ένας κωπηλατεί ο άλλος καμακώνει τον ξιφία, στην πλήτη του οποίου μένει καρφωμένη η αγκιστρωδής αιχμή του με το σχοινί, από όπου - όταν πια θα είχε αποκάμει το ψάρι από το τραύμα και την προσπάθεια να ελευθερωθεί- το τραβάνε στη βάρκα ή όταν είναι μεγάλος τον σέρνουν έως την παραλία.

Τη δεύτερη φάση της αλιείας του τόνου σηματοδοτεί το ταξίδι της επιστροφής του από τον Πόντο, στο τέλος του Οκτωβρίου. Το κέντρο είναι τώρα τα στενά του Βοσπόρου. Τεράστιες αγέλες από τονάκια (παλαμίδες) και σκουμπριά σε πολλαπλές σε βάθος σειρές - μια μαύρη μάζα που όσο βαθαίνει το χρώμα της σβήνει χωρίς όμως να σε αφήσει να δεις το βυθό -, μπαίνουν στο στενό με το βόρειο άνεμο και συνωστιζονται στα νερά του Βοσπόρου, ακολουθώντας πάντα το ρεύμα κατά μήκος της δυτικής πλευράς (αυτής του Βυζαντίου), τρομαγμένοι όπως πιστευόταν (Πλίνιος ΝΗ 9.50, Τάκιος, Απν. 12.63) από τη λευκότητα των βράχων της απέναντι ασιατικής όχθης. Οι ψαράδες, ειδοποιημένοι από το σκοπό πέφτουν με μανία στα κουπιά. Τα ψάρια είναι τόσα πολλά που ξεχειλίζουν τα δίκτυα. Η εικόνα, που αναπαράγει ο Φιλόστρατος (Εικόνες 12-13) δεν πρέπει να είναι μακριά από την αλήθεια. Περιγραφές διηγούνται πως είδαν παιδιά και γυναίκες να μαζεύουν από τη γέφυρα του Κερατίου τα ψάρια με το καλάθι. Ο τόνος θα αποτελέσει έτσι στην αρχαιότητα ένα βασικό έσοδο της πόλης του Βυζαντίου. Το ίδιο ισχύει και για τις υπόλοιπες πόλεις του Ελληνιστικού, όπως η Κύζικος η οποία καθόλου τυχαία έχει την παλαμίδα ως έμβλημα στα νομίσματά της (Εικ. 18, 19), καθώς ένα μεγάλο μέρος από τα ψάρια δεν συνέχιζε την πορεία στο Αιγαίο.

Ξεκινήσαμε την περιήγηση στο χώρο της θήρας στη θηρά και τη θάλασσα με τη μακρά - αναγόμενη στο βάθος των χιλιετιών - ιστορία του στενού - πραγματικού και φανταστικού - συνδέσμου του κυνηγιού και της αλιείας με το ανθρώπινο γένος. Είδαμε πώς το κυνήγι είχε χάσει τη διατροφική του λειτουργία ήδη στην κλασική αρχαιότητα. Για τους Ρωμαίους, που το ανακάλυψαν μαζί με την υπόλοιπη ελληνική κουλτούρα (Πολύβιος 31.29) θα είναι η προσφιλήσ απασχόληση

στην εξοχή (Βιργιλίου Γεωργικά Ι 302-310 Διών Χρυσ. 7.10-80 Πλίνιος Νεωτ. Επιστ. 4.6, 5.6.7, Πανηγ. 81). Ενδιαφέρον έχει η εξέλιξη της σχέσης κυνηγιού και ψαρέματος στο φανταστικό της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας των πόλεων της αυτοκρατορίας. Την καλύτερη μαρτυρία για την γαστριμαργική αναβάθμιση των δώρων της θάλασσας στο περιβάλλον μιας εξεζητημένης παρακμιακής κουλτούρας, για την οποία είναι ξένη η κρεοφαγία των αρχαίων ηρώων και των συγχρόνων βαρβάρων, μαρτυρεί η εκδήλωση των τρόπων παρασκευής τους στην ελληνιστική και τη ρωμαϊκή κουζίνα, που γνωρίζουμε από τους Δειπνοσοφιστές του Αθηναίου και τα συγγράμματα των σύγχρονων μαγείρων, αλλήλων και το ενδιαφέρον και η ακρίβεια της απόδοσης ψαριών και θαλασσιών στα ψηφιδωτά της Πομπηίας και της Ρώμης (Εικ. 20), όπως και στα μακροσκελή ποιήματα του Οππιανού (Αλιευτικά) και του Ausonius (Mosella, με ένα μοναδικό κατάλογο των ποταμίων ψαριών).

Την ίδια στιγμή, το γενικό κλίμα του ρομαντικού εξωραϊσμού της απλής ζωής που χαρακτηρίζει τη νοοτροπία της σύγχρονης άρχουσας ρωμαϊκής τάξης αντανakλάται στην εξύμνηση ακόμα και των ταπεινών εργαζομένων του ψαρά, σε πολλά σύγχρονα, επιγράμματα της Παλατινής Ανθολογίας, υποτίθεται αναθήματα ψαράδων, όπως για παράδειγμα: το εύκαμπτο αγκίστρι του και τα μακριά κοντάρια/τα ψαροκόφρινα και την ορμια, τον κιούρτο/που έχουν συμπλέξει από σχοινιά οι θαλασσινοί με τέχνη/ παγίδα των ψαριών. ακόμη το αιχμηρό καμάκι /τού Ποσειδώντα το όπλο, το τριδόντικο κα τέλχος/ τα δύο κουπιά απ' το ακάτι του, στον πάτρωνα θεό του,/ο ψαράς Διόφαντος, το δίκαιο ως απαιτεί, τα αφιερώνει/ της τέχνης του τα λείψανα, που εγκαταλείπει τώρα (μτφρ. Β.Λαζανά).

Αν ο σύγχρονος βάρβαρος εκκωδαισμός του κυνηγιού στις *venationes* και των μορφών του κυνηγιού και του ψαρά ως μονομάχων (Εικ. 21 - 22), προς χάριν της τέρψεως στο αμφιθέατρο του άνεργου και άνεμου προληταριού των ρωμαϊκών πόλεων, αποτελέσει μια επιπλέον ένδειξη του αυτοκαταστροφικού διχασμού της κοινωνίας της αυτοκρατορίας. Ωστόσο είναι μέσα στον ίδιο κύκλο των παραστάσεων, που οι πιστοί της νέας θρησκείας (θύματα συχνά οι ίδιοι των *venationes*) θα αντλήσουν τα σύμβολα της αναγέννησης του ανθρώπου. Η μορφή του ψαρά θα προσφέρει το σύμβολο Αυτού που με το δίδαγμα του θα σαγηνεύσει τους ανθρώπους στη νέα ζωή, και το ψάρι - αυτή η κοινή τροφή στην καθημερινή διαίτα του φτωχού και στην καθημερινότητα της Νέας Διαθήκης (από τη θαυματουργή ψαριά στη λίμνη της Γαλιλαίας, έως το θαυμαστό πολυθηλασισμό των ψαριών στην επί του όρους ομιλία) - θα γίνει (ως ΙΧΘΥΣ) το σύμβολο του Σωτήρα.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ

Αναδημοσίευση από τον Ιστότοπο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δ. Αττικής – Πειραιά και Νήσων
www.efadyat.wordpress.com

Με τον ερχομό του φθινοπώρου και την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς η Εφορεία Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής Πειραιώς και Νήσων ξεκινά την παρουσίαση των εκπαιδευτικών της προγραμμάτων στα Αρχαιολογικά Μουσεία Πειραιά, Μεγάρων, Σαλαμίνας, Αίγινας, Πόρου και στο Κάστρο Κυθήρων. Όλες οι δράσεις παρέχονται δωρεάν στο κοινό.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

«Ψίθυροι θεών»

Τέσσερις χάλκινοι θεοί, ο Απόλλωνας η Αθηνά, η Μικρή και η Μεγάλη Άρτεμη αφηγούνται τις ιστορίες τους στους μικρούς επισκέπτες του μουσείου.

Ομάδα εφαρμογής: Μαθητές νηπιαγωγείου, Α' Β, Γ' Δημοτικού, διάρκεια 60'

«Μια περικεφαλαία, ένας καθρέφτης και μια κούκλα»

Μέσα από τα εκθέματα του μουσείου οι μαθητές προσπαθούν να φανταστούν πώς θα ήταν η καθημερινή ζωή των ανδρών, των γυναικών και των παιδιών στον αρχαίο Πειραιά.

Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Π.Ε.), διάρκεια 60'

«Η ιστορία μιας πηλαγγόνας»

Η φανταστική ιστορία μιας πραγματικής πήλινης πηλαγγόνας είναι η αφορμή να συζητήσουμε με τους μικρούς επισκέπτες για τα παιχνίδια των παιδιών στην αρχαία Αθήνα και να γνωρίσουμε τα παιχνίδια – εκθέματα του μουσείου.

Ομάδα εφαρμογής: μαθητές νηπιαγωγείου, Α' και Β' Δημοτικού, διάρκεια 60'

«Με φωτιά και με χαλκό φτιάχνω αγαθήματα θεϊκά»

Με αφορμή τα τέσσερα χάλκινα αγάλματα και άλλα εκθέματα, συζητάμε για την τέχνη του χαλκού στην αρχαιότητα και την τεχνική χύτευσης χάλ-

κινων αγαθμάτων.

Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Π.Ε, διάρκεια 60'

«Με υφάδι και στημόνι»

Γνωρίζουμε την τέχνη της υφαντικής και τη μόδα των αρχαίων Ελλήνων μέσα από τα ευρήματα του μουσείου.

Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Π.Ε. διάρκεια 60'

«Το παιχνίδι της ανασκαφής ή η ανασκαφή σαν παιχνίδι»

Μια πρώτη προσέγγιση με τον κόσμο του μουσείου και τα επαγγέλματα του αρχαιολόγου και του συντηρητή μέσα από ένα βιωματικό εργαστήριο

Ομάδα εφαρμογής: Μαθητές νηπιαγωγείου, Α' Β, Γ' Δημοτικού, διάρκεια 60'

«Ο Πειραιάς των ξένων και των μετοίκων: μια ματιά στην πολυπολιτισμική κοινωνία του αρχαίου Πειραιά»

Θέμα του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι η ενσωμάτωση του «ξένου» και ο ρόλος των μετοίκων στην οικονομία της αθηναϊκής πολιτείας των κλασικών χρόνων.

Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Δ.Ε.), διάρκεια 60'

«Η εκδίκηση του Ποσειδών»

Στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα παρουσιάζεται ο σημαντικός ρόλος που διαδραμάτισε ο Πειραιάς στην μετεξέλιξη της Αθήνας σε ναυτική υπερδύναμη του αρχαίου κόσμου.

Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Δ.Ε, διάρκεια 60'

«Δεσπότες και δούλοι»

Μέσα από τα εκθέματα του μουσείου διερευνούμε τον θεσμό της δουλείας στην αρχαία Αθήνα, τον δουλοκτητικό τρόπο παραγωγής και τις σχέσεις μεταξύ κυρίων και δούλων.

Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Δ.Ε, διάρκεια 60'

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ

«Ευνοϊκοί οι άνεμοι και η θάλασσα ακύμαντη...»

Η ναυσιπλοΐα στην αρχαιότητα, οι θαλάσσιοι δρόμοι και οι επαφές, ειρηνικές και πολεμικές, μεταξύ των λαών της Μεσογείου.

Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Δ' τάξης Δημοτικού. Διάρκεια 90'

«Από το μαγειρείο στο Μουσείο. Οι περιπέτειες μιας πήλινης τριποδικής χύτρας»

Η φανταστική ιστορία μιας πραγματικής πήλινης τριποδικής χύτρας είναι η

αφορμή για να συζητήσουμε το θέμα της συντήρησης των αρχαιοτήτων.
Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Π.Ε. Διάρκεια 90'

«Το παιχνίδι της ανασκαφής ή η ανασκαφή σαν παιχνίδι»

Μια πρώτη προσέγγιση με τον κόσμο του μουσείου και το επάγγελμα του αρχαιολόγου μέσα από ένα βιωματικό εργαστήριο
Ομάδα εφαρμογής: Μαθητές νηπιαγωγείου, Α' Β, Γ' Δημοτικού, διάρκεια 60'

«Το μουσείο αφηγείται...»

Εκπαιδευτική περιήγηση στις συλλογές του μουσείου
Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Δ.Ε, διάρκεια 60'

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΙΓΙΝΑΣ

«Ευνοϊκοί οι άνεμοι και η θάλασσα ακύμαντη...»

Η ναυσιπηδία στην αρχαιότητα, οι θαλάσσιοι δρόμοι και οι επαφές, ειρηνικές και πολεμικές, μεταξύ των λαών της Μεσογείου.
Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Δ' τάξης Δημοτικού. Διάρκεια 90'

«Το παιχνίδι της ανασκαφής ή η ανασκαφή σαν παιχνίδι»

Μια πρώτη προσέγγιση με τον κόσμο του μουσείου και το επάγγελμα του αρχαιολόγου μέσα από ένα βιωματικό εργαστήριο

«Ίχνη της ιστορίας πάνω στην πέτρα»

Γνωριμία με την αρχαία Αίγινα και τον προϊστορικό οικισμό της Κολώνας
Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Δ.Ε, διάρκεια 60'

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΟΡΟΥ

«Ευνοϊκοί οι άνεμοι και η θάλασσα ακύμαντη...»

Η ναυσιπηδία στην αρχαιότητα, οι θαλάσσιοι δρόμοι και οι επαφές, ειρηνικές και πολεμικές, μεταξύ των λαών της Μεσογείου.
Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Δ' τάξης Δημοτικού. Διάρκεια 90'

«Με υφάδι και στημόνι»

Γνωρίζουμε την τέχνη της υφαντικής και τη μόδα των αρχαίων Ελλήνων μέσα από τα ευρήματα του μουσείου.
Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Π.Ε. διάρκεια 60'

«Το μουσείο αφηγείται...»

Εκπαιδευτική περιήγηση στις συλλογές του μουσείου
Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Δ.Ε, διάρκεια 60'

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΕΓΑΡΩΝ

«Ο Μυρτίλος στην πόλη των Μεγάρων».

Γνωριμία με την τοπογραφία της αρχαίας πόλης.
Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Π.Ε. και Δ.Ε (Γ' Τάξη Δημοτικού έως Γ' Γυμνασίου), διάρκεια: 60'. Στους μαθητές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα διατίθεται δωρεάν έντυπο υλικό.

ΚΑΣΤΡΟ ΧΩΡΑΣ ΚΥΘΗΡΩΝ

Εκπαιδευτική περιήγηση στη Μόνιμη Έκθεση

Οικοσμήτων – Κτήριο Πυρτιδαποθήκης

Ομάδα εφαρμογής: μαθητές Π.Ε. και Δ.Ε

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς διοργανώνονται σεμινάρια μουσειακής εκπαίδευσης σε συνεργασία με τις Διευθύνσεις Π.Ε. και Δ.Ε.

ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα λειτουργήσουν από 3/11/2015 έως 10/6/2016 κάθε Τρίτη και Πέμπτη, 9 – 10 και 10 – 11 π.μ.

Αρχαιολογικό Μουσείο Σαλαμίνας

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα λειτουργήσουν ως ακολούθως:
για μαθητές Π.Ε 13– 16/10/2015 και 19 – 22/4/2016
για μαθητές Δ.Ε. 4, 11, 18, 25/11/2015

Αρχαιολογικό Μουσείο Αίγινας

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα λειτουργήσουν ως ακολούθως:
για μαθητές Π.Ε 10 – 13 Μαΐου 2016
για μαθητές Δ.Ε. 6, 8, 13/4/2016

Αρχαιολογικό Μουσείο Πόρου

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα θα λειτουργήσουν ως ακολούθως:
για μαθητές Δ.Ε. 20 – 23/10/2015
για μαθητές Π.Ε 17 – 20/5/2016

Αρχαιολογικό Μουσείο Μεγάρων

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα λειτουργεί καθ όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους, κατόπιν συνεννόησης στο τηλέφωνο: 22960 22426

Κάστρο Χώρας Κυθήρων

Η εκπαιδευτική περιήγηση διοργανώνεται κατόπιν συνεννόησης με την υπεύθυνη αρχαιολόγο, κα Παπαδημητρίου Μαρίνα (τηλ. 6945288429)

Για περισσότερες πληροφορίες οι ενδιαφερόμενοι εκπαιδευτικοί μπορούν να απευθύνονται στο Γραφείο Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής Πειραιώς και Νήσων (υπεύθυνη κα. Ε. Πίνη, 210 4590707).

Ο ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Με πρωτοβουλία του Δημάρχου Πειραιά κ. Γιάννη Μώραλη, επισκέφθηκαν το Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά, ο Πρόεδρος της ΠΑΕ Ολυμπιακός κ. Βαγγέλης Μαρινάκης, τα στελέχη της Διοίκησης, ο προπονητής και οι ποδοσφαιριστές της ομάδας, προκειμένου να γνωρίσουν από κοντά τα αξιόλογα εκθέματα του.

Η Διοίκηση και οι ποδοσφαιριστές του Ολυμπιακού, ξεναγήθηκαν στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά από την Έφορο Αρχαιοτήτων Πειραιά, Δυτικής Αττικής και Νησιών Σαρωνικού κα Στέλλα Χρυσουδάκη και τους συνεργάτες της και ενημερώθηκαν για τα σπουδαία αρχαιολογικά ευρήματα που φιλοξενεί το Μουσείο.

Ο κ. Μώραλης, κατά την ξενάγηση, προσέφερε στους ποδοσφαιριστές του Ολυμπιακού τον τουριστικό οδηγό του Δήμου Πειραιά «Destination Piraeus» καθώς και ένα βιβλίο του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά.

Ο Δήμαρχος Πειραιά κ. Γιάννης Μώραλης, σε δήλωσή του, τόνι-

σε: «Βρισκόμαστε στο εξαιρετικό Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά. Πήρα την πρωτοβουλία να προσκαλέσω την ομάδα του Ολυμπιακού, τους ποδοσφαιριστές και τη Διοίκηση, έχοντας δύο στόχους. Ο πρώτος είναι να ενημερωθούν οι ποδοσφαιριστές της ομάδας μας για τα εκθέματα του Αρχαιολογικού Μουσείου της πόλης μας. Ξέρετε, πολλές φορές, οι ξένοι αθλητές έχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ιστορία μας, από ότι έχουμε εμείς οι Έλληνες. Δεύτερος στόχος ήταν να περάσουμε ένα μήνυμα στην κοινωνία, στη νεολαία, για την οποία αποτελούν ινδάλματα αυτοί οι αθλητές, ότι θα πρέπει να παίζουμε ποδόσφαιρο, να αθλούμαστε, αλλά θα πρέπει να έχουμε παιδεία και ενδιαφέρον για τον πολιτισμό. Ο Ολυμπιακός, πέρα από τη συνοδική στήριξη που προσφέρουν στην πόλη του Πειραιά και ο ιδιοκτήτης του κ. Βαγγέλης Μαρινάκης, ο Ερασιτέχνης αθλητής και όλα τα τμήματα του Ολυμπιακού, μπορούν να παίξουν τον ρόλο του πρεσβευτή, ώστε να διαφημίσουμε σημαντικά πράγματα που υπάρχουν στην πόλη και που δυστυχώς δεν έχουν γίνει ακόμα ευρέως γνωστά, όχι μόνο στους κατοίκους της Αττικής ή της Ελλάδος αλλά ακόμα και στους ίδιους τους Πειραιώτες. Στόχος μας είναι να γίνει το μουσείο ευρέως γνωστό και να ενισχύσουμε την επισκεψιμότητά του.

Ο Πρόεδρος της ΠΑΕ Ολυμπιακός και Δημοτικός Σύμβουλος Πειραιά κ. Βαγγέλης Μαρινάκης, τόνισε: «Ήταν μια πάρα πολύ ωραία επίσκεψη στο Αρχαιολογικό Μουσείο του Πειραιά. Οι παίκτες μας το ευχαριστήθηκαν ιδιαίτερα, θα ξαναέρθουν με τα παιδιά τους. Πιστεύω ότι όλοι οι Πειραιώτες, αλλά και από όλη την Ελλάδα, καθώς επίσης και πάρα πολλοί τουρίστες που επισκέπτονται την Ελλάδα, μέσω του Πειραιά, έρχονται στο Μουσείο. Είναι καλό και εμείς από την πλευρά μας, όσο καλύτερα μπορούμε, να πούμε δύο καλές κουβέντες για το Μουσείο αυτό. Να μπορέσουν να έρθουν όσοι περισσότεροι επισκέπτες γίνεται στα χρόνια που έρχονται. Αλλά αυτό που εμάς ενδιαφέρει είναι να έρθουν και οι ίδιοι οι Πειραιώτες στο Μουσείο, να το μάθουν, γιατί έχει πολύ αξιόλογα ευρήματα και αξίζει τον κόπο».

Η Εντεταλμένη Δημοτική Σύμβουλος Πολιτισμού κα Ειρήνη Νταϊφά, τόνισε:

«Το Αρχαιολογικό Μουσείο στον Πειραιά είναι εξαιρετικό. Είναι ένα κόσμημα και πραγματικά στολίδι που το ξέρει όμως λίγος κόσμος. Προσπαθώντας να δημιουργήσουμε μια εξωστρέφεια, σαφέστατα και αποφασίσαμε ότι πρέπει να το επισκεφθούν και οι αθλητές της τόσο σημαντικής μας ομάδας, του Ολυμπιακού για να δουν τα υπέροχα έργα. Επίσης εδώ και πάρα πολύ καιρό εκθέτουν στο Μουσείο σύγχρονα έργα, παιδιά από τη Θεσσαλονίκη και καλλιτέχνες από τη Θεσσαλονίκη. Τα μόνιμα εκθέματα είναι καταπληκτικά και έχουμε τη σύζευξη καινούργιου και παλιού με μια ομάδα πρωταθλητών σε ένα εξαιρετικό Μουσείο πρωταθλητών πόλη. Έχουμε από τα πιο ωραία έργα που υπάρχουν σε όλη την Ελλάδα στο Αρχαιολογικό μας Μουσείο. Είναι χαρά μας να τους υποδεχθούμε και καιρός ήταν να μας έρθουν. Το ίδιο και τον υπόλοιπο κόσμο τον περιμένουμε με μεγάλη χαρά».

Η Έφορος Αρχαιοτήτων Πειραιά, Δυτικής Αττικής και Νησιών του Σαρωνικού κα Στέλλα Χρυσουδάκη, ανέφερε:

«Με τα παιδιά, κατά τη διάρκεια της επίσκεψης και της συζήτησης που είχαμε μπροστά στα αρχαία, νομίζω ότι βρήκαμε τον κρίκο που μας συνέδεσε. Μιλήσαμε πολύ για το τι είναι σήμερα αθλητισμός, τι ήταν για την αρχαία πόλη αθλητισμός, τι είναι νέος άνθρωπος, τι είναι εθιμία για την κοινωνία και για τον Πειραιά.

Το Μουσείο ξέρει να διαχειρίζεται τις ελπίδες για την κοινωνία που έρχεται. Για εμάς, ήταν πολύ μεγάλη ευκαιρία και για τα παιδιά πρώτα απ' όλα, τους ίδιους τους παίκτες του Ολυμπιακού να έρθουν και να δουν το Μουσείο της πόλης μας, αλλά και για το Μουσείο να υποδεχθεί ένα θρύλο».

Ο προπονητής του Ολυμπιακού κ. Μάρκο Σίββα, επισήμανε: «Καταρχήν θέλω να πω ότι είναι ένα μουσείο πάρα πολύ καλό συντηρημένο, πολύ καλό οργανωμένο. Είναι πολύ ενδιαφέρον. Ένα μουσείο που έχει την ευκαιρία να μας δείξει το πόσο σημαντικό είναι να υπάρχουν αυτά τα μουσεία, για να μας μεταφέρουν στον αρχαίο πολιτισμό. Όλοι γνωρίζουμε πως η Ελλάδα έχει πολύ σημαντικό αρχαίο πολιτισμό. Μας «ταξίδεψε» στην τέχνη, στην αρχαία κουζίνα των Ελλήνων».

Ο ποδοσφαιριστής του Ολυμπιακού κ. Τάσος Αυλωνίτης, υπογράμμισε: «Ευχαριστούμε πολύ τον Δήμαρχο της πόλης, τον κ. Μώραλη για την τιμή που μας έκανε να βρισκόμαστε εδώ. Είναι ένας φανταστικός χώρος, στον οποίο μπορούμε να δούμε κειμήλια, αγάλματα, αρχαιολογικά εκθέματα, κυρίως από την εποχή του Περικλή. Αυτό που μου έκανε πραγματικά εντύπωση είναι τα χάλκινα αγάλματα, τα οποία όπως μας ενημέρωσαν οι άνθρωποι εδώ, το Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά είναι το μοναδικό στον κόσμο, στο οποίο μπορούμε να βρούμε, τέτοιου είδους αγάλματα».

Ο ποδοσφαιριστής του Ολυμπιακού κ. Μπράουν Ιντέγε δήλωσε: «Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός πως η ομάδα μας, οργάνωσε αυτή την επίσκεψη σήμερα. Είναι ωραίο να διοργανώνονται τέτοιες επισκέψεις, γιατί με τα ποδοσφαιρικά, δεν έχουμε χρόνο να πάμε σε τέτοια μουσεία. Μου άρεσε πολύ, πιστεύω πως είναι μια πάρα πολύ όμορφη επίσκεψη και ελπίζω όλοι οι παίκτες να το απόλαυσαν».

Η Δυτική Νεκρόπολη της Αμβρακίας ετοιμάζεται να γίνει επισκέψιμος αρχαιολογικός χώρος

Ένας νέος αρχαιολογικός χώρος ετοιμάζεται σύντομα να προστεθεί στο δίκτυο των επισκέψιμων αρχαιολογικών χώρων της Άρτας. Η Δυτική Νεκρόπολη

Στο χώρο της δυτικής νεκρόπολης εκτελείται από το 2010 το έργο «Ανάδειξη – ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων αρχαίας Αμβρακίας: Δυτική Νεκρόπολη – Ναός Απόλλωνα – Μικρό θέατρο», χρηματοδοτούμενο από το ΕΣΠΑ. Στο πλαίσιο του έργου πραγματοποιήθηκαν από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Άρτας ανασκαφικές εργασίες, συντήρηση των ευρημάτων, δημιουργία διαδρομής περιήγησης, σήμανση με ενημερωτικές πινακίδες, αντιστήριξη των πρανών, περίφραξη και εργασίες ανάδειξης του χώρου.

Η Αμβρακία, χτισμένη στη θέση της σύγχρονης Άρτας στο τέλος του 7ου αι. π.Χ., υπήρξε σημαντική αποικία των Κορινθίων και αργότερα πρωτεύουσα του Ηπειρωτικού κράτους του βασιλέως Πύρρου της ιστορικής της διαδρομής, μέχρι και τον 2ο αι. μ.Χ.

«Η δυτική νεκρόπολη - μεγαλύτερη και καλύτερα οργανωμένη από την ανατολική - εκτείνεται κατά μήκος της αρχαίας ρεωφόρου, που οδηγούσε στον Άμβρακο, το επίνειο της πόλης στον Αμβρακικό κόλπο. Εκατέρωθεν της ρεωφόρου, πίσω από ταφικούς περίβολους μνημειακής κατασκευής, με επιμελημένες προσόψεις από λαξευτούς ογκόλιθους, περιείχαν τάφους, κατά κύριο λόγο κιβωτίοσχημους και λακκοειδείς, αλλά και ταφικές θήκες, με πλούσια, κατά κανόνα, κτερίσματα», ενώ έξω από αυτούς βρέθηκαν αρκετές επιτάφιας στήλες, που χρονολογούνται από την Αρχαϊκή έως και την Ελληνιστική περίοδο και κατασκευάζονταν στα ειδικευμένα εργαστήρια λιθοξοΐδας που διέθετε η πόλη. αναφέρει σχετικά ο αρχαιολόγος της Εφορείας Αρχαιοτήτων Άρτας, Βασίλης Καπόπουλος.

Μινωικό ανάκτορο στον Πετρά Σπησίας

Η δρ Μεταξία Τσιποπούλου, επίτιμη Διευθύντρια του Υπουργείου Πολιτισμού κάνει έναν συνοπτικό απολογισμό των ερευνών για τα ευρήματα της φετινής ανασκαφικής περιόδου:

Στον Πετρά, έχουν έρθει στο φως ένα μινωικό ανάκτορο (1900-1450 π.Χ.), από το οποίο προήλθαν το καλύτερα σωζόμενο αρχείο κρη-

τικής ιερογλυφικής, καθώς και επιγραφές Γραμμικής Α, τμήματα οικισμών χρονολογούμενων από την Τελική Νεολιθική (3300-3000 π.Χ.) έως την Υστερομινωική ΙΙΙΓ (1200-1100 π.Χ.), αλλά και νεκροταφείο της Μέσης Βυζαντινής εποχής (11ος-13ος αι. μ.Χ.), ενώ από το 2005 ανασκάπτεται εκτεταμένο ασύλητο νεκροταφείο της Προ- και Παλαιοανακτορικής περιόδου (Πρωτομινωική ΙΒ έως Μεσομινωική ΙΙΒ, 2500-1800 π.Χ.).

«Το μνημειακό σύνολο του Πετρά τεκμηριώνει εξαιρετικά σπάνια ιστορική συνέχεια με τις μετακινήσεις των οικισμών μεταξύ των δύο λόφων. Η κατοίκηση ξεκίνησε στον Λόφο ΙΙ (ή Κεφάλα), όπου οικισμός της Τελικής Νεολιθικής-Πρωτομινωικής Ι (3300-3600/2500 π.Χ.). Στην ΠΜ ΙΙ ο οικισμός μετακινήθηκε στον Λόφο Ι, ενώ στον Λόφο Ι εγκαταστάθηκε το νεκροταφείο. Ο οικισμός στον Λόφο Ι έγινε στη συνέχεια ανακτορικός και κατοικήθηκε μέχρι το 1200 π.Χ. περίπου.»Το

νεκροταφείο, ένα από τα μεγαλύτερα της Κρήτης αυτής της εποχής, περιλαμβάνει τάφους-οικίες, με αρκετά δωμάτια και επιφάνεια έως και 80 τ.μ. (εικ. 1). Μέχρι σήμερα έχουν ανακαφεί 14 τάφοι-οικίες καθώς και μια ταφική βραχοσκεπή.»

Κάθε ταφικό κτήριο έχει διαφορετική κάτοψη από τα υπόλοιπα. Οι τάφοι είναι ομαδοϊκοί, πιθανότατα για να εξυπηρετήσουν εκτεταμένες οικογένειες, και περιέχουν δευτερογενείς ταφές, δηλαδή η αποσάρκωση γινόταν σε άλλο χώρο, που δεν έχει εντοπιστεί, και στη συνέχεια τα οστά (επιλεκτικά) μεταφέρονταν στα δωμάτια των τάφων. Τα κτερίσματα είναι εξαιρετικά πλούσια, πολλά από αυτά αθηναϊνά έργα τέχνης.

Νέα ευρήματα στην ανασκαφή της Ζωμίνθου

Η συστηματική ανασκαφή στο συγκρότημα της Ζωμίνθου στον Ψηλορείτη, που εντοπίστηκε αρχικά από τον Γιάννη Σακελλάρη και συνεχίζεται από την Έφη Σαπουνά-Σακελλάρη, εξελίσσεται με εντυπωσιακούς ρυθμούς και αποτελέσματα.

Οι ανασκαφές του 2015 έδωσαν νέα στοιχεία που φωτίζουν το χαρακτήρα του συγκροτήματος. Πολυτελείς χώροι κατασκευασμένοι από λαμπερούς λευκούς ασβεστόλιθους, δεξαμενή καθαρμών, πολύθυρα και φωταγωγοί που αφήνουν άπλετο φως, δημόσιες αίθουσες με θρανία και εστίες, μία εκ των οποίων με περίτεχνο περιχέλιμα, κλιμακοστάσια που οδηγούν σε άνω ορόφους, μαζί με πλήθος αντικειμένων, δηλώνουν το σημαντικό χαρακτήρα του συγκροτήματος και ιδιαίτερα τον πολιτικό και οικονομικό ρόλο του. Το κεντρικό κτήριο θα είχε δύο και σε ορισμένα σημεία τρεις ορόφους.

Τα αποσπάσματα τοιχογραφιών, που ήρθαν φέτος στο φως, αποδίδουν φυτικά, ζωικά αλλά και αρχιτεκτονικά θέματα σε λεπτό κονίαμα και φανερώνουν μια ιδιαίτερη εκδήλωση.

Από τα κινητά ευρήματα της Ζωμίνθου, οι φορητοί ενεπίγραφοι βωμοί, πολλοί διπλοί πελίκες, τα χάλκινα και πήλινα θυμιατήρια και οι περίτεχνοι λύχνιοι, τα ρυτά (τελετουργικά αγγεία, κάποια από τα οποία βρέθηκαν σε κόγχες όπως το ρυτό σε σχήμα χοίρου), το τμήμα πήλινου αιγάνου, τα αγγεία-ρυτά με διακόσμηση καλαμοειδών, επιβεβαιώνουν τη θρησκευτική χρήση του χώρου.

Τα χάλκινα ειδώλια, από τα σημαντικότερα της Μινωικής Κρήτης, οι σφραγίδες, οι χάντρες περιδεραιών, τα δακτυλίδια, ένα από τα οποία φέρει θρησκευτική παράσταση, είναι ασφαλή δείγματα του πλούτου που συγκεντρώθηκε στο χώρο αυτό.

Νέα έρευνα στο ναυάγιο των Αντικυθήρων

Η φετινή περίοδος έρευνας του Ναυαγίου των Αντικυθήρων από την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων με την υποστήριξη του Αμερικάνικου Ωκεανογραφικού Ινστιτούτου Woods Hole ξεκίνησε στις 26 Αυγούστου και ολοκληρώθηκε στις 16 Σεπτεμβρίου, δίνοντας για πρώτη φορά τη δυνατότητα να γίνει ανασκαφή στο συγκεκριμένο ναυάγιο με τη φυσική παρουσία Ελλήνων και ξένων καταδυόμενων αρχαιολόγων.

Στο παραπάνω χρονικό διάστημα πραγματοποιήθηκαν καταδύσεις για 12 ημέρες, με συνολικό χρόνο βυθού 40 περίπου ανθρωποωρών και ανελκύστηκαν περισσότερα από 50 αντικείμενα.

Στη διάρκεια της έρευνας διανοήθηκε μία συστηματική ανασκαφική τομή, η οποία έφτασε σε βάθος μέχρι 0,7 μ. σε στρώμα πυκνής κεραμικής. Σε αυτήν εντοπίστηκαν μεταξύ άλλων μεταλλικά ελάσματα, μικρά ξύλινα θραύσματα από το κέλυφος του πλοίου, ένα χάλκινο τμήμα επίπλου (θρόνος;), τμήμα οστέινου αυλού, πεσός επιτραπέζιου παιχνιδιού από υαλόμαζα, καρφιά, σκωρίες χάλκινων και σιδερένιων αντικειμένων, θραύσματα γυάλινων και πήλινων αγγείων κ.λπ. Διενεργήθηκαν, επίσης, καθαρισμοί σε εννέα σημεία με αφορμή την παρουσία ορατών στην επιφάνεια αντικειμένων ή για τη διερεύνηση στόχων που προέκυψαν από την ανίχνευση μετάλλων. Από τον ευρύτερο χώρο του ναυαγίου εντοπίστηκαν, σημάνθηκαν, τεκμηριώθηκαν και ανελκύστηκαν ανάμεσα σε άλλα ένας ολόκληρος αμφορέας, ένας μεγάλος δακτύλιος απελευθέρωσης άγκυρας, ενδεικτικός για το μέγεθος της άγκυρας για την οποία προοριζόταν, δύο ένδοτοι μοχλύβιδιοι στύποι άγκυρας, η θέση των οποίων αποτελεί ένδειξη για την κατεύθυνση κατάληξης του σκάφους στο βυθό, μικρή πήλινη τετράπλευρη «βάση» με 12 οπές και αδιάγνωστη μάζα στο εσωτερικό της, μία μικρή λάνγνος, συσσωματώματα και σκωρίες σιδερένιων και μπουτζίνων καρφιών και άλλων αντικειμένων, φύλλα μοχλύβδου από την επιμοχλύβδωση του σκάφους κ.ά.

Παράσταση αρματοδρομίας σε εντυπωσιακό ψηφιδωτό στην Κύπρο

Ένα εντυπωσιακό ψηφιδωτό δάπεδο, που ξεχωρίζει τόσο για την καλή κατάσταση διατήρησής του όσο και για την υψηλή ποιότητα κατασκευής του και μπορεί να χρονολογηθεί στο πρώτο μισό του 4ου αι. μ.Χ., ήρθε στο φως στη διάρκεια ανασκαφικής έρευνας στην τοποθεσία Πιάθκια, στο Ακάκι της Επαρχίας Λευκωσίας.

Όπως αναφέρεται στην ανακοίνωση του Τμήματος Αρχαιοτήτων Κύπρου, κατά την πρώτη ανασκαφική περίοδο, το 2014, είχαν εντοπιστεί οικοδομικά κατάλοιπα σε ελάχιστο βάθος κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. Ξεχωριστή θέση καταλαμβάνει στο χώρο μία τεράστια δεξαμενή διαστάσεων 10X14 μ. Η φετινή ανασκαφή επικεντρώθηκε σε δύο τομείς: στα νότια της δεξαμενής, όπου το 2014 εντοπίστηκαν κατάλοιπα ψηφιδωτού δαπέδου, και στα ανατολικά του χώρου, όπου αποκαλύφθηκαν τρία δωμάτια ανισομερή μεταξύ τους που πιθανόν να σηματοδοτούν το ανατολικό άκρο του κτηρίου, καθώς και τέσσερα παράλληλα θαλάμους στο φυσικό βράχο. Από τη μέχρι τώρα ανασκαφική έρευνα αποκαλύφθηκε τμήμα του ψηφιδωτού, το οποίο απεικονίζει παράσταση αρματοδρομιών σε εξέλιξη εντός ιπποδρόμου και ηλιούσιο γεωμετρικό διάκοσμο. Η εικονική σκηνή περιλαμβάνει τέθριππα, στα οποία απεικονίζεται όρθιος ο νήοχος, τα οποία αγωνίζονται γύρω από τον εύριπο (spina). Κάθε άρμα συνοδεύεται από δύο επιγραφές. Στην ανατολική άκρη του εύριπου διακρίνεται η μετα, δηλαδή το σημείο στροφής των αρμάτων, η οποία αποδίδεται ως ένα κυκλικό βόθρο πάνω στο οποίο στηρίζονται τρεις κώνοι που απολήγουν σε ωό.

Αποκάλυψη προϊστορικού μεγαλιθικού μνημείου κοντά στο Στόουνχεντζ

Τα θαμμένα απομεινάρια ενός μεγάλου προϊστορικού μνημείου αποκαλύφθηκαν κοντά στο πασίγνωστο μεγαλιθικό μνημείο του Στόουνχεντζ χάρη στη χρήση προηγμένων μεθόδων γεωφυσικής έρευνας. Χρησιμοποιώντας υπερσύγχρονες μεθόδους, όπως συ-

σκευές ραδιοεντοπισμού, οι αρχαιολόγοι έφεραν στο φως περίπου 90 πηλαγισμένους λίθους, θαμμένους σε βάθος περίπου ενός μέτρου κάτω από το χώμα, στην τοποθεσία Ντάρινγκτον Γουόλς που απέχει λιγότερο από 3 χιλιόμετρα από το Στόουνχεντζ, στη νοτιοδυτική Αγγλία. Στην τοποθεσία αυτή οι αρχαιολόγοι είχαν ήδη εντοπίσει ότι υπήρχε μια προϊστορική κυκλική δομή διαμέτρου 500 μέτρων. Η περιφέρειά της φτάνει το 1,5 χιλιόμετρο.

Μέχρι σήμερα οι αρχαιολόγοι πίστευαν ότι επρόκειτο απλώς για ένα ανάχωμα και μια τάφο Βιέννης. Όμως κάτω από αυτό το ογκώδες μνημείο, υπάρχει ένα άλλο μνημείο

Αυτό το τελευταίο μνημείο, οι μεγαλύτεροι λίθοι του οποίου έχουν ύψος έως και 4,5 μέτρα, έχει ημικυκλική κάτοψη. Υπολογίζεται ότι είναι ηλικίας περίπου 4.500 ετών, γεγονός που το καθιστά «σύγχρονο ή παλαιότερο» του Στόουνχεντζ. Το

μνημείο ενδέχεται να αποτελείται από έως και 200 μεγάλους λίθους. Η ανακάλυψη αυτή «αηλιάζει τα δεδομένα» όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύαμε ως τώρα όλη την ιστορία της τοποθεσίας αυτής. Το Στόουνχεντζ (που σημαίνει «όρθιες πέτρες» στην αρχαία αγγλική γλώσσα) είναι ένα από τα σημαντικότερα μεγαλιθικά μνημεία του κόσμου. Υπολογίζεται ότι ανεγέρθη κάποια στιγμή μεταξύ 3000-2300 π.Χ., όμως ακόμη δεν έχειλυθεί το μυστήριο του πώς μεταφέρθηκαν και τοποθετήθηκαν οι μεγάλοι λίθοι, καθώς και το πώς ευθυγραμμίστηκαν με την κίνηση του ήλιου.

Αρχαιολόγος ισχυρίζεται ότι ανακάλυψε τον τάφο της βασίλισσας Νεφερτίτης

Παρόλο που αποτελεί μια από τις σημαντικότερες αιγύπτειες βασίλισσες, η τοποθεσία του ταφικού της μνημείου αποτελούσε μυστήριο για τους αρχαιολόγους, που διεξήγαγαν για ολόκληρες δεκαετίες έρευνες για τον εντοπισμό της.

Τώρα, ένας αρχαιολόγος, ο Nicholas Reeves, ισχυρίζεται ότι κατάφερε να πραγματοποιήσει μια από τις σημαντικότερες ανασκαφές της αρχαίας Αιγύπτου, καθώς υποστηρίζει ότι κατάφερε να

βρει τον τάφο της θρυλικής βασίλισσας Νεφερτίτης.

Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του καθηγητή αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Αριζόνα, κατά τη διάρκεια των ερευνών στον τάφο του Τουταγχαμών, στην Κοιλάδα των Βασιλέων, εντοπίστηκαν δύο άγνωστες και σφραγισμένες πύλεις, εκ των οποίων η μία οδηγεί στον τάφο της βασίλισσας Νεφερτίτης.

Ο βασιλιάς Τουταγχαμών ήταν ο νεότερος αιγύπτιος Φαραώ και εικάζεται πως ήταν γιος της πανέμορφης Νεφερτίτης, γεγονός που φαίνεται να δικαιολογεί και τον εντοπισμό του τάφου της βασίλισσας στο ταφικό μνημείο του νεαρού Φαραώ.

Η Νεφερτίτη υπήρξε σύζυγος του Φαραώ Ακενατών. Ο ξαφνικός θάνατός της σε νεαρή ηλικία, το 1340 π.Χ., παραμένει άλυτο μυστήριο, όπως και η τοποθεσία του ταφικού της μνημείου.

Ο τάφος του Τουταγχαμών βρέθηκε το 1922 και ήταν αυτός που παρείχε στους ερευνητές και τους αρχαιολόγους σημαντικές πληροφορίες για την ζωή των Φαραώ στην αρχαία Αίγυπτο, αλλά και για τις κοινωνικές δομές, καθώς ήταν ένας από τους πιο ανέπαφους τάφους που βρέθηκαν και στο εσωτερικό του εντοπίστηκαν 2.000 αντικείμενα.

Παλμύρα: οι τζιχαντιστές ανατίναξαν τον αρχαίο ναό του Βάαλ-Δία το Ναό του Βήλου και την Αψίδα του Θριάμβου

Οι τζιχαντιστές του Ισλαμικού Κράτους ανατίναξαν τον ναό του Βάαλ-Δία στην αρχαία πόλη της Παλμύρας, στην ανατολική Συρία.

«Το Ντάες (σ.σ. το αραβικό ακρωνύμιο του ΙΚ) τοποθέτησε μεγάλη ποσότητα εκρηκτικών στον ναό και τον ανατίναξε. Ο ναός χτίστηκε στο πρώτο μισό του 1ου αιώνα μ.Χ.

Πριν την κατάληψη της πόλης από το Ισλαμικό Κράτος, Σύριοι αξιωματούχοι εκκένωσαν την περιοχή από τους περισσότε-

ρους κατοίκους και μετέφεραν εκατοντάδες αρχαία αγάλματα σε ασφαλείς περιοχές για να αποτρέψουν τη ληστεία, την πώληση ή την καταστροφή τους.

Τον Ιούνιο, το ΙΚ ανατίναξε δύο αρχαία ιερά στην Παλμύρα που δεν αποτελούσαν μέρος των οικοδομημάτων των ρωμαϊκών χρόνων αλλά τα οποία οι τζιχαντιστές θεώρησαν ειδωλολατρικά και ιερόσυλα.

Η Παλμύρα θεωρείται Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς από την UNESCO και περιέχει πολλή ερείπια μεγάλων ρωμαϊκών κτιρίων στον εκτεταμένο αρχαιολογικό της χώρο.

Επίσης το Ισλαμικό Κράτος έβαλε στο στόχαστρό του στη Συρία το Ναό του Θεού Βήλου, ένα κτίριο της ρωμαϊκής εποχής. Οι τζιχαντιστές του Ισλαμικού Κράτους κατέστρεψαν μέρος ενός από

τους σημαντικότερους αρχαίους ναούς στην Παλμύρα.

Ωστόσο, δορυφορικές φωτογραφίες που δημοσιεύθηκαν σε διάφορα μέσα ενημέρωσης αποκαλύπτουν το μέγεθος της καταστροφής. Όπως φαίνεται σε αυτές, έχει καταρρεύσει το κύριο κτίριο του ναού, καθώς και μια σειρά από κίονες που τον περιέβαλλε.

Το ίδιο τελευταίο μετά τους ρώσικους βομβαρδισμούς κατέστρεψαν μέρος της Αψίδας του Θριάμβου.

Επώνυμοι Πειραιώτες της Αρχαιότητας

Μένανδρος

Του **Μιχάλη Βλάχου** Δικηγόρου ε.τ.

Είναι γνωστοί οι επώνυμοι ήρωες του Πειραιά. Ηετίων για την Ηετιώνεια, Θυμέτης, Μούνιχος για τη Μουνιχία, Σήραγγος για το Σηράγγιον. Ας αφήσουμε όμως τα μυθικά πρόσωπα και ας αναζητήσουμε μέσα από το πλήθος των κατοίκων της πόλεως τους επώνυμους διακεκριμένους Πειραιώτες, όπως προκύπτουν από γραπτές μαρτυρίες κειμένων, χωρίς όμως να περιληφάναμε και τα πρόσωπα που απλώς αναφέρονται σε διάφορες επιγραφές.

Και ας αρχίσουμε από τον άνθρωπο που σχεδίασε την πόλη κι έβαλε τη σφραγίδα στη φυσιογνωμία της.

Είναι γνωστή η φημολογούμενη προσφορά των Αθηναίων προς τον Ιππόδαμο, της υποδειγματικής οικίας που αυτός εσχεδίασε για τους κατοίκους του Πειραιώς, μετά τη χάραξη του πρώτου στην ιστορία πολεοδομικού σχεδιασμού, που έμεινε στην ιστορία παγκοσμίως ως Ιπποδάμειο σύστημα.

Αυτή η μαρτυρία μας δίνει ένα διάσημο επώνυμο κάτοικο Πειραιώς, **τον Ιππόδαμο**.

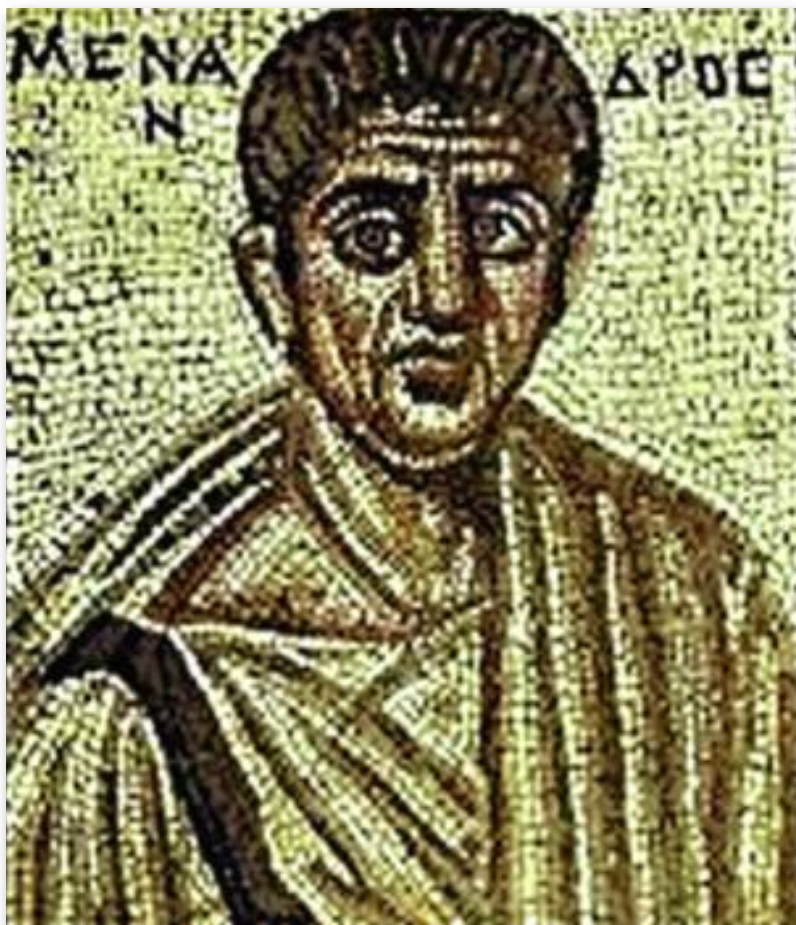
Στον Πειραιά όμως ήταν εγκατεστημένοι όπως προανέφερα και άλλοι διάσημοι μέτοικοι. Ο πλούσιος βιομήχανος όπλων **Κέφαλιος ο Συρακούσιος**, που όπως ξέρομε από την Πολιτεία του Πλάτωνος δεν ήταν μόνο πλούσιος αλλή και καλλιεργημένος, αφού τον τιμούσε με τη φιλία του ο Σωκράτης. **Γυιοί του ήσαν οι Ποθέμαρχος, Ευθύδημος και Λυσίας**.

Λυσίας. Είναι ο διάσημος ρήτωρ της αρχαιότητας για τον οποίον σεμνύνεται όλη η Ελλιάδα και ιδιαίτερα ο Πειραιάς.

Άλλος κάτοικος Πειραιώς ήταν ο Καλλιίας Ιππονίκου, γόνος μεγάλης πλουσιότητας οικογενείας των Αθηνών, συγγενής εξ αγχιστείας του Περικλέους, Μορφωμένος, γενναιόδωρος και πλουσιοπάροχα φιλόξενος οικοδεσπότης επιφανών σοφιστών.

Ο αδελφός του **Ερμογένης Ιππονίκου** υπήρξε φίλος του Σωκράτους, πιστός μέχρι θανάτου.

Όλους αυτούς, τέκνα του 5ου - αρχών 4ου αιώνα π.Χ. τους φαντάζομαι κατοικούντας στα καλοσχεδιασμένα οικήματα της Ιπποδαμείου πολιτείας, μέσα στα πλαίσια της ισονομίας, ίδια όλη για διακεκριμένους και αφανείς πολίτες. Να διοργανώνουν όμως συμπόσια με τη συμμετοχή των μεγαλύτερων πνευμάτων της ανθρωπίνης διανοήσεως και στους ανδρώνες να ασχολούνται με τα θέματα που αποτελούν τη βάση του μέχρι σήμερα ανθρωπισμού.

Μια άλλη διάσημη μορφή που κατοίκησε στον Πειραιά ήταν ο **ποιητής της Νέας Κωμωδίας Μένανδρος**.

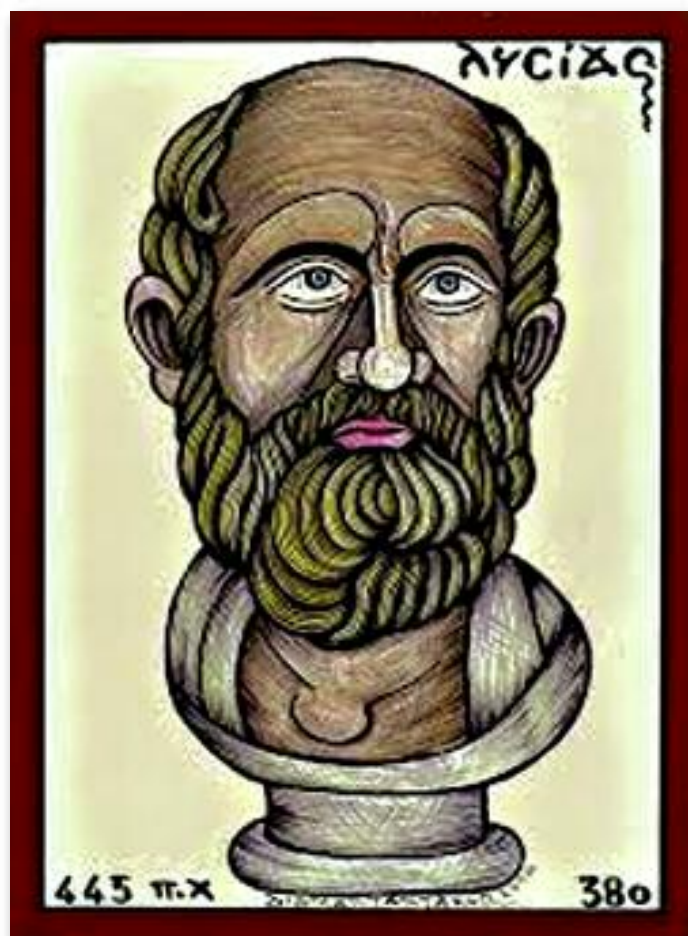
Ανανεωτής του θεάτρου, κατήργησε το Χορό και τις "σπουδαίες και τέλειες" πράξεις των προηγούμενων μεγάλων κλασικών και ασχολήθηκε με τα μικρά καθημερινά θέματα που απασχολούν τον απλό άνθρωπο.

Όσο κι αν το έργο του ληληλατήθηκε και αντεγράφη από τους Λατίνους θεατρικούς συγγραφείς Τερέντιο και Πλάυτο, η κατά τις αρχές του 20ού αιώνα ανεύρεση στην Αίγυπτο παπύρων με τέσσερα τουλάχιστον πλήρη σχεδόν έργα του (Επιτρέποντες, Σαμία, Περικειρομένη, Δύσκολος) ήλθε να φέρει στο φως την αξία των πρωτοτύπων συληήψεων του. Κι έτσι δικαιολογημένα μπορούμε να τον θεωρούμε πατέρα του σύγχρονου θεάτρου.

Τέκνο του τέλους του 4ου π.Χ. αιώνα [342-290 π.Χ.] και των αρχών της Ελληνιστικής εποχής, καινοτόμος στο γράψιμο, θα πρέπει να ήταν και στη ζωή καινοτόμος. Είχε έπαυλη στον Πειραιά που θα πρέπει να διέφερε από το μέτρο, την τάξη και το ρυθμό της Ιπποδαμείου συληήψεως. Πού να ήταν άραγε; Φαντάζομαι το πειραικό του σπίτι σαν μια από τις περήφανες νεοκλασικές επαύλεις που ανεγέρθηκαν στο γύρισμα του 19ου προς τον 20ό αιώνα στον Πειραιά.

Από τις πηγαίες της Μουνιχίας-Καστέλλας να δέχεται ανατολικά τη λάμψη του αττικού λεκανοπεδίου, ή από την ακτή της Ζέας να συντροφεύει από δυτικά τη νησίδα Σταλίδα και το ιερό της Λιμενοσκόπου Αρτέμιδος Μουνιχίας, ή από τους κήπους του Ν. Φαλήρου να απολαμβάνει την υγρή γαλήνη, ή από τους βράχους της Πειραιϊκής, σαν την κατεδαφισθείσα έπαυλη Σκουλούδη να απλώνεται πάνω από τη θάλασσα και να δροσίζεται από το άγριο αηλιά και παιχνιδιάρικο κύμα του Σαρωνικού. Κι ο Μένανδρος συντροφιά με την αγαπημένη του Γλυκέρα πόσες εμπνεύσεις δεν θα είχε απ' αυτή την πόλη με την ομορφιά του τοπίου της, αηλιά και τον αγώνα και την αγωνία των ανθρώπων της στην αγορά, στο λιμάνι, στη θάλασσα, στο εργαστήρι.

Μια πάλη Δείγμα των Ελλήνων. Γεμάτη ομορφιά, σπουδή, πόνο, μόχθο αηλιά και διασκέδαση και ταβερνάκι, όπως μαρτυρείται από τον διασωθέντα και εκτιθέμενο στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιώς τιμοκατάλογο για διάφορους τερψιλαρύγγιους μεζέδες, που τόσο παραπέμπουν στα σημερινά μας εδέσματα.

Ανέκδοτες φωτογραφίες κ μέσα από ένα οικο

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗ

Αντιπροέδρου Φιλολογοικής Στέγης Πειραιά

Προέδρου Ινστιτούτου Πειραικών Μελετών

«Ο Πειραιάς είναι καημός..»

Η μεγάλη πρόκληση στο διαδίκτυο είναι ότι μπορούν να επικοινωνήσουν και να συναντηθούν άγνωστα μεταξύ τους άτομα που βρίσκουν κοινά ενδιαφέροντα σε παρόμοια ζητήματα. Αναζητώντας να διαβάσουν και να ενημερωθούν εντοπίζουν κάποιο έτοιμο blog, το ψάχνουν ανάλαφρα ή, αν είναι προχωρημένοι κι αναγνωρίζουν την ανιδιοτελή προσπάθεια του δημιουργού του, εκτιμούν την φερεγγυότητά του, απευθύνονται σε αυτό σχολιάζοντας, διορθώνοντας, συμπληρώνοντας ή πλησιάζοντας με νέα άρθρα την ανάρτηση.

Έτσι γνώρισα τους αδελφούς Μαραγκάκη, τον Νώντα (γεν. 1940, φοίτησε στην Σχολή Ευελπίδων, τάξη του 1963, υπηρέτησε στο Σώμα Υλικού Πολέμου, αποστρατεύτηκε με τον βαθμό του υποστρατήγου στα 1994) και τον Μανώλη (γεν. 1946, υπηρέτησε ναύτης στο λιμενικό, εργάστηκε ως ειδικός της πληροφορικής).

Πατέρας τους ήταν ο Θεόδωρος Μαραγκάκης, 1907-1973, ο οποίος εργάστηκε ως οδηγός τρόλεϊ στην ΗΕΜ. Πιο πριν, ο δικός του πατέρας Επαμεινώνδας (πέθανε στις 29.5.1941, σύζυγός του η Μαρουσά Φιορεντίνου από την Μύκονο, έκαναν δυο παιδιά, τον Θεόδωρο και την Ευγενία) από την Σύρο με καταγωγή τα Μοσχονήσια έξω από τις Κυδωνίες (Αίβαλη), ναυπηγοεπιχειρηστές, ήλθε στον Πειραιά και είχε ναυπηγείο στον Άγιο Διονύσιο από τα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα. Μεταφέρθηκε στο Πέραμα μέχρι που έκλεισε προπολεμικά, γύρω στα 1939. Ο χώρος του αποτελεί σήμερα τμήμα του ναυπηγείου που ίδρυσε ο Εμμανουήλ Γεωργίου Ψαρρός από την Σύμη, στην Λεωφόρο Δημοκρατίας 90 (στάση Μπλαζάκη).

Περισσότερα θα γράψω όταν οι δύο αδελφοί Μαραγκάκη (κατοικούν πλέον στο Κάτω Χαλάνδρι) θα είναι έτοιμοι να μου μεταδώσουν και γραπτώς τις αναμνήσεις τους. Εδώ θα αρκεστώ να παρουσιάσω όσες φωτογραφίες αφορούν στον Πειραιά από εκείνες που διασώθηκαν από την εκκαθάριση ή διατηρήθηκαν στο οικογενειακό τους λεύκωμα (το θαύμασα και το ζήλεψα έτσι όπως ήταν οργανωμένο και υπογραμμισμένο με σημειώσεις). Μέσα από τις εξωτερικές λήψεις τοπίων και προσώπων, καθρεφτίζεται «η γενιά των παιδεμένων παιδιών», των βασανισμένων των δύσκολων μετακατοχικών χρόνων που ευτυχώς τα περισσότερα τα κατάφεραν με τον κόπο τους γιατί είχαν αρχές, ιδανικά και στόχους.

Στο ναυπηγείο του Περάματος, μία ζεστή ημέρα του 1932. Πάνω στο καϊκι ο Θεόδωρος Μαραγκάκης και η αδελφή του Ευγενία. Τέλη του 1915 εγκρίθηκε από το Υπουργείο της Συγκοινωνίας και την Επιτροπή Λιμένος Πειραιώς η άρση «των κατά την παραλία Αγ. Διονυσίου του λιμένος των Αθών ιδιωτικών ναυπηγείων» με πρόταση χωρίς δέσμευση - επειδή το δημόσιο δεν μπορούσε να κάνει υποδείξεις σε ιδιώτες - να μεταφερθούν στον Όρμο του Αγίου Γεωργίου με την προϋπόθεση να ληφθούν μέτρα ώστε να τεθεί φωτισμός, να υπάρξει παροχή ύδατος, να γίνουν δρόμοι, να επεκταθεί η συγκοινωνία κ.λ.π. Οι ενδιαφερόμενοι αγόρασαν ή ενοικίασαν σταδιακά παράλιους χώρους από την Δραπετσώνα μέχρι το Πέραμα.

1964. Στα σκαλιά της Τερψιθέας. Πάνω στην Λεωφόρο Βασιλέως Κωνσταντίνου, τώρα Ηρώων Πολυτεχνείου, βλέπουμε την Β' Μεραρχίας με τους κάτω κήπους της. Λίγα χρόνια αργότερα σκεπάστηκαν για να ανοίξει ο δρόμος για την ταχεία κυκλοφορία των αυτοκινήτων.

αι στοιχεία για τον Πειραιά γενειακό άλμπουμ

Φεβρουάριος 1955. Τα δύο αγόρια Μαραγκάκη
στο Καστράκι της Δραπετσώνας.

1949. Πλάτεια Καραϊσκάκη, ο Θεόδωρος Μαραγκά-
κης με τους γιους του. Πίσω τους το Ρολόι, το παλιό
Δημαρχείο.

Προλιμένας, 1956. Στο χειμωιάτικο τοπίο διακρίνε-
ται ο κυματοθραύστης, η Ψυττάλεια, τα λιπάσματα, το
όρος Αιγάλεω.

Χριστούγεννα 1954. Ο Θεόδωρος Μαραγκάκης
με τον γιο του Μανώλη στο Νέο Φάληρο, λίγο έξω
από το ξενοδοχείο ΑΚΤΑΙΟΝ. Ο Μανώλης υπήρξε
μαθητής στο Α΄ Γυμνάσιο Πειραιά (Ιωνίδειος) στα
1958-1964.

Προλιμένας, 1956. Οι εγκαταστάσεις και στις δύο πλευρές του λιμανιού δείχνουν την μεταπολεμική αποκατάσταση των ζημιών και τον σχεδιασμό για τον εκσυγχρονισμό του από τον ΟΛΠ.

1956. Λιμάνι. Δεξαμενή. Ένας μαντρότοιχος εμποδίζει την πρόσβαση.

Ιανουάριος 1958. Ο Θεόδωρος Μαραγκάκης, οι γιοι του Νώντας και Μανώλης με τον εξαδελφό τους Άρη Νικοδόπουλο, γιο της Ευγενίας. Ο πατέρας του Κωνσταντίνος Νικοδόπουλος εργάστηκε στα πειραιώτικα ποτοποιεία του Πουρή και του Θωμόπουλου.

Κάθοδος προς το Τουρκολήμανο (Μικρολήμανο ονομάστηκε στα επόμενα χρόνια), 1965. Ο Μανώλης Μαραγκάκης (δεξιά) με τον συμμαθητή του Φωκίωνα Γεωργακόπουλο (αριστερά με το πουλόνι), μετέπειτα πρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, όρθιοι στην οδό Παπαδιαμάντη, μπροστά από τις βίλλες της οδού Παυσιλήπου.

Ακτή Ξαβερίου, 1956. Η στεριά αναπαύει μια ξύλινη βάρκα και η θάλασσα αναδεύει πλοία με καμινάδες. Γερανοί και μηχανές βοηθούν στο έργο των λιμενικών υπαλλήλων.

1956, Ρολόι, Δημαρχείο Πειραιά. Διακρίνεται το ξενοδοχείο ΠΑΡΘΕΝΩΝ και η Εμπορική Τράπεζα. Πίσω από την πρόσοψή της, η Αγία Τριάδα στέκεται βαριά τραυματισμένη από τους βομβαρδισμούς. Από το ίδιο σημείο έχουμε και το γνωστό επιστολικό δελτάριο του Παγκόσμιου Ταχυδρομικού Συνδέσμου. (Εκδότες Πάλλης και Κοτζιάς, αριθμός 159).

Το Δημοτικό Θέατρο στα 1964. Όσοι κατέβαιναν στον Πειραιά με την φωτογραφική μηχανή τους δύσκολα ξέφευγαν από τον πειρασμό να μην βγάλουν μια φωτογραφία του.

1967. Το τραμ του Περάματος στο ύψος της Ακτής Κονδύλη 32 όπου το κτήριο του ΟΛΠ στέγαζε υπηρεσίες του Τελενείου. Είχε αφιερώσει την πλατεία Λουδοβίκου δίπλα στον Ηλεκτρικό Σταθμό. Ένα αστικό λεωφορείο προβάλλει από την Αιτωλικού. Τώρα έχει μονοδρομηθεί κι ανεβαίνει προς Νίκαια.

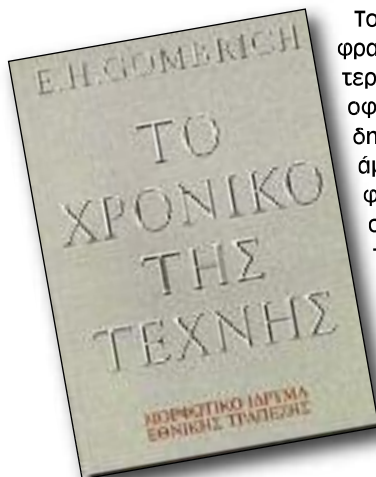
E.H.GOMBRICH

«ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ»

Μετάφραση: Λίνα Κάσδαγλη

Εκδόσεις: Μορφωτικό Ίδρυμα

Εθνικής Τράπεζας. Σελίδες: 687

Το βιβλίο αυτό, μεταφρασμένο σε περισσότερες από 20 γλώσσες, οφείλει τη μοναδική δημοτικότητα του στην άμεση και απλή γραφή του, έχοντας ως στόχο να βοηθήσει τον αρχάριο «να βάλει σε μια κατανοητή τάξη τον πλούτο των νοημάτων, των περιόδων και των τεχνολογιών που συσσωρεύονται στις σελίδες των

πιο φιλόδοξων έργων» και, χρησιμοποιώντας τη διαίσθησή του στην ψυχολογία των εικαστικών τεχνών, να δει την ιστορία της τέχνης ως «συνεχή διαπλοκή και εναλλαγή των παραδόσεων, όπου κάθε έργο αναφέρεται στο παρελθόν και δείχνει το μέλλον».

Ο Gombrich, επιδιώκοντας να αφηγηθεί την ιστορία της τέχνης, κατανέμει την ύλη του σε 28 κεφάλαια, τα οποία τιτλοφορεί όχι με βάση ιστορικούς ή καλλιτεχνικούς όρους (π.χ. Αρχαιότητα, Μπαρόκ κλπ), αλλά σύμφωνα με κάποιο χαρακτηριστικό που ο ίδιος θεωρεί πως κυριαρχεί σε μια ορισμένη περίοδο (π.χ. ο Μανιερισμός παρουσιάζεται στο κεφάλαιο με τίτλο «Κρίση στην τέχνη», ενώ το Ροκοκό εντάσσεται στο κεφάλαιο «Η εποχή του Λόγου»). Η κατάτμηση αυτή, αν και δεν κάνει φανερή εκ των προτέρων τη διαδοχή των καλλιτεχνικών κινημάτων, ευνοεί τη συνοδικότερη προσέγγιση και σε συνδυασμό με το ύφος της γραφής, χαρίζει αναμφίβολα στο βιβλίο ιδιαίτερη γοητεία.

«Το Χρονικό της Τέχνης», απευθύνεται κυρίως σε νεαρούς αναγνώστες, ή και σε όσους η εμπειρία τους από το χώρο της τέχνης δεν ξεπερνά το στάδιο αυτό και με μία εύληπτη αφήγηση τους εισάγει στο συχνά περίπλοκο κόσμο της.

ΑΓΓΕΛΟΣ Μ.ΣΥΡΙΓΟΣ

«Ελληνοτουρκικές σχέσεις»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ. Σελίδες: 896

Πρόσφατα κυκλοφόρησε το ογκώδες βιβλίο του Επίκουρου Καθηγητή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Άγγελου Μ.Συρίγου «Ελληνοτουρκικές σχέσεις», το οποίο αποτελεί καρπό κυρίως της διδακτικής του πορείας.

Το παρόν βιβλίο, με απλότητα και σαφήνεια, παρουσιάζει συγκροτημένα και με κάθε λεπτομέρεια όλες τις πτυχές των ελληνοτουρκικών σχέσεων από την επομένη ημέρα της Μικρασιατικής Καταστροφής και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2010. Χωρίς να περιορίζεται στην ιστορική παράθεση των γεγονότων, ο συγγραφέας, αναλύει τα θέματα, θέτει προβληματισμούς και καταθέτει συγκεκριμένες προτάσεις, λαμβάνοντας υπ'

όψιν όλες τις επιμέρους συνιστώσες, είτε αυτές είναι πολιτικές, είτε διπλωματικές, είτε νομικές κ.ο.κ. και παρ' όλο που το επίπεδο είναι ευρύτατο και πολυπληθές, κατορθώνει με τη μεγαλύτερη αμεροληψία να καταθέτει τις θέσεις της Ελλάδας και τις αντίστοιχες της Τουρκίας.

Η ψυχραιμία και η εμβριθεία της ανάλυσης, η διάνοιξη του κειμένου με ιστορικά ανέκδοτα, χάρτες, γελοιογραφίες, η εύληπτη κατανόηση και η ευχαρίστη

στη ανάγνωση, καθιστούν το παρόν βιβλίο σημαντικό «εργαλείο» για όσους ενδιαφέρονται για τη διαχρονική εξέλιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

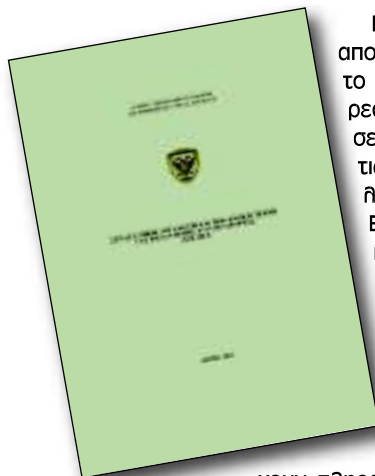
Νικόλαος Δεπάστας

«ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ (324-1453)»

Επιμέλεια: Πηνή Π. Καθιογεράκου

Εκδόσεις: ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ

Δ/ΝΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ. Σελίδες 510.

Η παρούσα μονογραφία, αποτελεί αδελφό κείμενο με το αντίστοιχο της ίδιας Υπηρεσίας που είχε κυκλοφορήσει το 1999, με τίτλο «Στρατιωτική Οργάνωση και πολεμική τέχνη των αρχαίων Ελλήνων, 1600 – 146 π.Χ.», και που είχε πάλι ως συγγραφέα τον αείμνηστο Ν. Δεπάστα.

Η σημερινή εργασία καλύπτει πολλά στοιχεία για το Βυζαντινό Κράτος. Κατ' αρχήν στο εισαγωγικό μέρος υπάρ-

χουν πληροφορίες για τη διοικητική και κυβερνητική οργάνωση της Αυτοκρατορίας και για τις πηγές της στρατιωτικής της ιστορίας. Ακολουθεί το μέρος που αφιερώνεται στη στρατιωτική οργάνωση του στρατού ξηράς καθ' όλη τη διάρκεια του Βυζαντινού Κράτους με ιδιαίτερη έμφαση στο θεσμό των θεμάτων, αλλά και του πολεμικού ναυτικού. Το τρίτο μέρος, αφιερώνεται στην παρακολούθηση των πληροφοριών που διαθέτουμε για τη στρατηγική και την τακτική που εφήρμοσε ο Βυζαντινός Στρατός κατά περιόδους καθώς οι εξελίξεις της τεχνικής οδήγησαν σε ποικίλες μεταβολές. Στο τέταρτο μέρος, το βιβλίο αφιερώνεται στην οχυρωτική και την πολιορκητική τέχνη δια μέσου των αιώνων, ενώ τέλος, το πέμπτο μέρος είναι αφιερωμένο στην οπλοτεχνία και τα χρησιμοποιηθέντα όπλα, με ιδιαίτερη αναφορά στο «υπερόπλο» του Βυζαντίου, το «Υγρό Πυρ». Το παρόν πόνημα συμπληρώνεται από πίνακα συντομογραφιών, βιβλιογραφία, χρονολογικό πίνακα των Βυζαντινών Αυτοκρατόρων και ευρετήριο.

Ένα βιβλίο ιδιαίτερα αξιόλογο και χρήσιμο.

Εν τέλει...

Μια ακόμη κωδωνόσχημη δεξαμενή βρέθηκε στον Πειραιά σε έργα του τραμ

Εν τέλει... όπως είχαμε δημοσιεύσει και στο προηγούμενο τεύχος ο αρχαίος Πειραιάς διέθετε ένα προηγμένο σύστημα ύδρευσης με ένα πυκνό δίκτυο δεξαμενών και πηγαδιών. Περισσότερα από 384 πηγάδια και υπόγειες λαξευτές δεξαμενές περιουσιολογής όμβριων υδάτων, κυρίως κωδωνόσχημες και επιχρισμένες με υδραυλικό κονίαμα, έχουν εντοπιστεί μέχρι σήμερα στη διάρκεια σωστικών ανασκαφών στον Πειραιά. Όλα αυτά παρουσιάστηκαν με επάρκεια στην επιστημονική ημερίδα που διοργάνωσε η Εφορεία Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής και

Νήσων σε συνεργασία με το Ε.Μ.Π.

Στο πλαίσιο αυτό η αρχαιολογική υπηρεσία εργάζεται για τη διατήρηση υπόγειων κατασκευών ύδρευσης, είτε σε κατάκλιση, είτε, σε ορισμένες περιπτώσεις, ορατών για το κοινό, σε αρχαιολογικούς χώρους αλλά και στο εσωτερικό ιδιωτικών οικοπέδων και οικοδομών.

Μία τέτοια κεραμική δεξαμενή του 4ου αιώνα π.Χ. βρέθηκε επί της οδού Ομηρίδου Σκυλίτση, στη συμβολή της με την οδό Φίλωνος, μετά από έρευνα που έφτασε στα τρία μέτρα βάθος και στο πλαίσιο του έργου της δυτικής επέκτασης του τραμ στον Πειραιά. Το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο (ΚΑΣ) αποφάσισε ομόφωνα τη διατήρησή της σε κατάκλιση, με την επίβλεψη των ερευνητών της αρμόδιας εφορείας αρχαιοτήτων. Το ΚΑΣ κατέληξε σε αυτή την απόφαση και διότι υπάρχει κίνδυνος καθίζησης του οδοστρώματος και των πλαισίων στηριγμάτων.

Ο διευθυντής της Αττικό Μετρό ΑΕ, Βασίλης Σπυράκος, σημείωσε ότι το έργο που ξεκίνησε το 2013 βρίσκεται σε πλήρη ανάπτυξη και αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2016. Υπογράμμισε ότι το έργο είναι επιφανειακό, καθώς ο τροχιόδρομος βρίσκεται σε βάθος μόλις 50 εκατοστών, άρα δεν υπάρχει κίνδυνος βλάβης της δεξαμενής. Επίσης είπε ότι δεν υπάρχει δυνατότητα παράκαμψης της δεξαμενής όπως έγινε σε δύο δεξαμενές επί της οδού Λαμπράκη, εξαιτίας των αγωγών ύδρευσης που δεν

μπορούν να ακολουθήσουν την παράκαμψη, καθώς στο πλαίσιο του έργου αναμορφώνεται το δίκτυο ύδρευσης ώστε να μη βρίσκεται κάτω από τις ράγες.

Η αρχαιολογική υπηρεσία συνεργάζεται στενά με την εταιρεία Αττικό Μετρό ΑΕ για την τελική φάση της επέκτασης του τραμ στον Πειραιά, καθώς η οδός Ομηρίδου Σκυλίτση θεωρείται το πιθανότερο σημείο για ύδρευση αρχαιοτήτων, δεδομένου ότι από την περιοχή αυτή περνούσε και το αρχαίο τείχος.

Εκπαιδευτικά προγράμματα στο Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδος

Εν τέλει... ξεκίνησαν τα εκπαιδευτικά προγράμματά του Ναυτικού Μουσείου της Ελλάδος για το σχολικό έτος 2015-2016. Για 23η χρονιά οι μικροί φίλοι του Μουσείου

θα έχουν την ευκαιρία να αρμενίσουν στο χρόνο, να γνωρίσουν τις πρώτες προσπάθειες του ανθρώπου να ταξιδέψει στη θάλασσα, να ανακαλύψουν τις ιστορίες των αρχαίων πλοίων και ναυαγίων.

Θα μεταμορφωθούν σε ήρωες της Επανάστασης και θα ναυμαχήσουν δίπλα στον Κανάρη, τον Μιαούλη, τη Μπουμπουλίνα, ενώ θα ζήσουν από κοντά την περίοδο των μεγάλων αλλαγών στη ναυσιπλοΐα με την έλλευση του ατμού, αναλαμβάνοντας οι ίδιοι τη διακυβέρνηση ενός παλιού ατμόπλοιου.

Αναστήλωση ταφικού μνημείου στη Σαλαμίνα

Εν τέλει... όπως αναφέρεται στον ιστότοπο της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δ. Αττικής Πειραιά και Νήσων, στις 12 Αυγούστου ώρα 6:30μ.μ. μετά από δυο χρόνια σκληρής δουλειάς επανατοποθετήθηκε και ο 121ος λίθος στον 6ο και τελευταίο δόμο του μνημείου που δεσπόζει πλέον στην κορυφή του ακρωτηρίου «Κοιόνες» στη νότια Σαλαμίνα.

Το έτος 2012 εντάχθηκε στο ΕΣΠΑ η υλοποίηση της μελέτης αναστήλωσης του πο-

λιτικού μηχανικού Κώστα Μαμαλιούγκα που πρότεινε τη μερική αναστήλωση του μνημείου (με την επανατοποθέτηση 43 λιθοπλίνθων) με προϋπολογισμό 270.000 €. Στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ «Αναστήλωση και ανάδειξη του ταφικού μνημείου του 4ου αι.π.Χ. στις Κοιόνες Σαλαμίνας» τον Απρίλιο του 2013 ξεκίνησαν οι εργασίες και η μελέτη στατικής επάρκειας ανατέθηκε στον πολιτικό μηχανικό αναστηλωτή Κώστα Ζάμπα. Μετά από εμπεριστατωμένη τεκμηρίωση όλων των πεσμένων λίθων, εκπονήθηκε νέα συμπληρωματική μελέτη, που πρότεινε την επέκταση της αναστήλωσης χρησιμοποιώντας σχεδόν το σύνολο του πεσμένου υλικού, αλλά και συμπλήρωση με νέους λίθους (επανατοποθέτηση 121 συνολικά λιθοπλίνθων). Ουσιαστικά τριπλασιάστηκε το προς υλοποίηση αντικείμενο του έργου, χωρίς όμως την ανάλογη αναπροσαρμογή της χρηματοδότησης. Αξίζει να σημειώσουμε ότι οι μεγάλες δυσκολίες που συνθήκες προκύπτουν σε τέτοια έργα λόγω διοικητικών και κυρίως οικονομικών προβλημάτων, ξεπεράστηκαν και αυτό οφείλεται στο ζήλο, στη φιλοτιμία και στο μεράκι που έδειξαν όλα τα μέλη της ομάδας εργασίας.

Η ταφική ερμηνεία του μνημείου αποτέλεσε πρόσφατο απόκτημα της επιστημονικής γνώσης, καθ' όσον μέχρι και πριν από τις ανασκαφές των ετών 1995, 1997 και 1999 από την αρχαιολόγο της Β' Εφορείας Προϊστορικών Κλησικών Αρχαιοτήτων, κ. Ιφ. Δεκουληάκου, στο μνημείο είχαν αποδοθεί άλλες χρήσεις. Έτσι το μνημείο είχε εσφαλμένα θεωρηθεί ως πύργος οπότευσης, ως ναός του Αίαντα σύμφωνα με τις αναφορές του Πausanias και τέλος ως φρυκτωρία λόγω της κομβικής θέσης που βρίσκεται.

Πρόκειται για έναν μνημειακή κατασκευής κυκλικό ταφικό περίβολο του 4ου αι. π.Χ., που περιέκλειε τουλάχιστον τέσσερις ταφές προσώπων της ίδιας οικογένειας. Είναι η εποχή κατά την οποία μια τάση υπερβολής χαρακτηρίζει τη «σήμανση» των τάφων σε ολόκληρη την Αττική. Στο πλαίσιο αυτό ο κτήτορας του μνημείου επέλεξε την κορυφή του ακρωτηρίου για να κατασκευάσει το εντυπωσιακό οικογενειακό ταφικό μνημείο με σκοπό να αποδώσει τιμή στα αγαπημένα του πρόσωπα που «φεύγουν», αλλά και να κερδίσει την πολυπόθητη υστεροφημία καθιστώντας το μνημείο ένα χαρακτηριστικό τοπόσημο ορατό στους διερχόμενους από στεριά και από θάλασσα.

